Масса а мехкашкара пролетараш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО
свет

Шинара 9 ДЕКАБРЬ
№ 97 (2306)
1958 шу

Мах 20 кеп.

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГIалгIай областной Грозненски городской комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

Дикача хьоккхамашца чакхъяккха газеташтеи журналаштеи подписка

1-ча октябре денз масса а моттигашка 1959 шера долча журналаштеи газеташтеи подписка хьайийлай. Къаьстта цу лоархIмерча политически кампанех белгалдаккха дезар да, берриге советски нах, советски экономикеи культуреи лакхаяккхара ворхI шера лаьрхIа йола Iалаьмате йоккха программа чIоагIъергйолча аргIан йоацача партен XXI съезда кийчо еча хана из подписка дIахьош хилар. Съезде ювцаргъя 1959—1965 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабарах йола контрольни цифраш. Съезда кийчо еча хана советски наха кхы доккхагIа къахьегама керда толамаш доах, хIаьта кхы а чIоагIагIа лакхлу бакъдар, партен дош нахага дIакхоачийтача советски печата лоархIам.

ХIанз СССР-е арадувл 7900 совгIа центральнии, республиканскии, краевии, областийи, городийи, районийи, многотиражнийи газеташ (царца колхозий многотиражкаш доацаш). Цкъа арахецача цу газетий ерригa тираж 56,7 миллион экземпляр я. Вай мехка арадувл, шера йола тираж 400 миллион экземплярал дукхагIа йолаш 750 совгIа журнал.

Хадданза, денгара ди массаз доал лакхлу советски наьха газеташцареи журналашцареи безам. Из да цар культура лакхъялар.

ХIанз подписках а рознице доххарах а нахага дIакхоач цхьан тиражах дола 80 миллион совгIа экземпляр газеташи журналаши.

Дукха ха йоацаш ССКП Центральни Комитете лийцад газеташтеи журналаштеи подписка чакхъяккхара юкъера кхоачамбоацараш дIададарах дола дош. ХIаьта яьча постановлене тIа белгалдаьха да периодически изданеш дIайоаржаелга тоадарах дола гIулакхаш. «Союзпечата» болхлошта хьалхашка оттадаьд газеташтеи журналаштеи подписка дика чакхъяккхара а хIара дезалла газеташи журналаши хургдолаш из дIаяхьара а декхар.

Хьалха дIадахача шерашка доккхий кхоачамбоацараш дар газеташи журналаши дIадоаржадара юкъе. «Союзпечата» органашка хIара периодически изданен подпискана планаш телар почтови отделенештеи подписной пункташтеи. Из вIалла а хила йиш йоацаш гIулакх да. ДукхагIа долча газеташтеи журналаштеи подписка цхьаккха тайпара лимиташ йоацаш хила еза.

Цхьадолча газеташта, масала, «Комсомольски правда», «Советски Росси», «Пионерски правда», журналашта, масала, «Работница», «Огонек», «Здоровье», «Крокодил», «Мурзилка» иштта кхы йолча изданешта а ханна лимит оттаяьй, хIана аьлча Iалаьмате йоккхача тиражах арадувлача цу газеташтеи журналаштеи каьхата а полиграфически торониий а кхоачам ца хилар бахьан долаш. Кхы долча газетийи журналийи тираж подписка чакхъяьнначул тIехьагIа оттаергъя.

«Союзпечата» органаш декхарийла я берриге шоай болх паргIатта, шоай безам болчча изданешта бахача нахага подписка яйтара принцип толха цаеш дIабахьа. Бакъда газеташтеи журналаштеи подписка еча хана бахача наха юкъе беш бола кхетама болх лаьтIбе беза яхила-м дац из. Бувзама органаши, «Союзпечати», ерригa печать дIайоаржаеш йола общественни организацеши декхарийла я периодически изданей пропаганда шеръе, цхьа кIезигнешкара дIаиккхача дерригача газеташтеи журналаштеи подписка лимит йоацаш хиларах къахьегамхой дIакхетабе, хIаьта чIоагIагI эшаш а царна мегаргйола а изданеш харжеи язъяйтеи дешархошта новкъостал де.

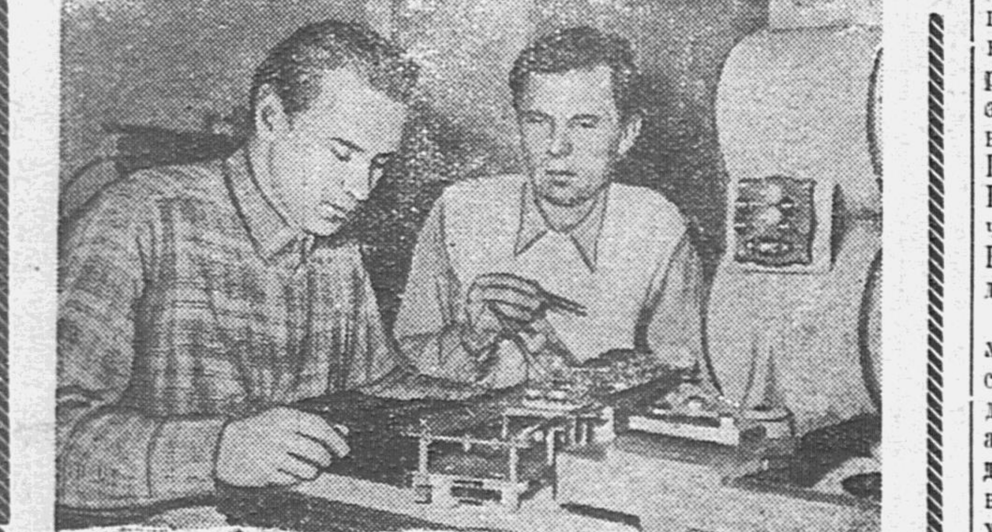
Кхоачамбоацарех лархIа деза дIададахача шерашка предприятейи, учрежденейи кхыйолча организацейи чотах дукххача периодически изданешта подписка еш хинна хилар. Из бахьан долаш, дукхагIа долча даькъе хьалхле лелаераша шоашта газеташ яздацар. ХIара саго шийна газеташи журналаши язделга лакх а деш, организацешта подписка елга лаьгIдара тIехьа берриге низ тIа а бахийта къовсам лелабе беза.

Ала дезаш да, дIадахача шерашка хинна кхоачамбоацараш дIадахар бахьан долаш вай республике газеташтеи журналаштеи подписка дIаяхьара гIулакх дикагIа лелаш хилар. ДIадахача шера 1-ча декабре кхаччалца хинначунца нийсдича укх шера 1-ча декабре кхаччалца 10 процент дукхагIа подписка чакхъяьннай. ПаргIатта, хержа а хержа ший безам болча газета, журнала, подписка е йиш хилар бахьан долаш къаьстта дикагIа дIаяхьа вIаштIехьа доал моттигерча изданей подписка. Наьха дукхагIа безам хул шоай район, республика йовза, цун гIулакхаш довза. Цудухьа къаьстта дикагIа лел республике районерча газеташта еш йола подписка. Дика лел подписка дIаяхьара болх Сунженски, Саясановски, Карагалински, Шалински районашка. Цу районашкарча партийни организацеша подписка чакхйоккхилга лоархIаме политически мероприяти а лаьрхIа йоагIача тайпара хьалхле лелаю цу балха. Цул совгIа парторганизацеша шоай уполномоченаш а хержа, периодически печата пропаганда е агитатораш, культпросвет болхлой юкъе а эза дIахьу из болх.

Республикерча ерригача районашка иштта дика лелац периодически печать дIайоаржаяра болх. Къаьстта во лел Урус-Мартановски, Советски, Шалински районашка. Цу районашкара партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш подписка чакхйоаккхилга лоархIаме гIулакх долга кхета а даь оарцагIа яьннаяц цу балха. Во лел «Сердало» газета подписка елга Наьсарен районе, город МагIалбике. Наьсарен районе укх шера «Сердало» газета 1300 экз. хиннача 1959 шера хIанзалца хьа 268 экз. мара подписка яьяц, хIаьта город МатIалбике 700 экз. хиннача 230 экз. мара яьяц. Укх шерарчул дукха а дукхагIа газеташи журналаши бахача нахага 1959 шера кхоачаргдолаш тоабе беза из болх цу районашка.

Подписка дика чакхъяккхара чIоатIа лоархIам болаш а, хIаьта новкъостал де декхарийла а да районий газеташ. Подписка дIаяхьара дешаш дувцаш, тайп-тайпара периодически изданеш ювцаш, бахача нахага ший ханнахьа газеташи журналаши дIакхачийтар дувцаш йола материалаш каст-каста хила еза районий газетий оагIонаш тIа. Цу лоархIамерча политически кампанен йизза терко а яь вай республикерча къахьегамхошка, хIара дезалга газеташи журналаши кхоачаргдолаш партийнии, комсомольскии, профсоюзнии организацеш, «Союзпечата» органаш вай республике подписка дика чакхъяккха декхарийла я.

Производственни процессашка хьежа прибораш

ЭСТОНСКИ ССР. Таллинерча контрольно-измерительни прибораш еча заводо контакт йоаца «БИВ» яха измеритель производстве болх бе юкъе йоалаергйолаш кийчъяьй. Хадданза дIаухача лента доэал ха йиш хулийт кердача приборо радиоактивни изотопаша деча новкъосталца. Цо торо хулийт лента сомал довза а.

1957 шера денз ворхI кердача тайпай прибораш арахийцай предприятен коллективо. Семилетка йисте йоаллаш ерригаш а производствон процессашка хьежа прибораш арахеца йолалургья предприяти. Завода мощность шозза лакхлургья.

Сурта тIа: «БИВ» яхача прибора схема электрически дакъа тохкаш боахк Лембит Симсени Николай Вьюни.

Э. Нормана фото. ТАСС фотохроника.

Москвена юхера керда город

ССКП XXI съезде е лаьрхIача новкъоста Н. С. Хрущева доклада тезисаш тIа дувц тIеххьарча шерашка СССР-е нах чубаха цIенош дукха хьалдеш долга. Городашкеи болхлой поселкашкеи нах чубаха цIенош тIехь-тIехьагIа дукхагIа хул, миллионаш цIенош хьалдаьд юрташка а. Iалаьмате чехка хьахулаш латт керда городаш а. Массехк шу хьалха Московски областен Ухтомски районе хьалъяьй Лыткарино яха город. Городе хIанз 25 эзар саг вах. Кхыметтел тIеххьарча 2,5 шера а уккхаза хьалдаьд 46 эзар квадратни метр нах чубаха цIенош, хьалъяьй тикаш, больница, школаш, берий учрежденеш, стадион. Хозача улицашка уккхаза дIаегIай дукха гаьнаш а. Укх шера дIаегIай уккхаза 1600 га, хIаьта кхы а дIайотIаргйолаш я 1100 га.

Дуккха цIенош хьалду тIехьагIа цар чу бахаргболча наха дакъа а лоацаш. Цу тайпарча кхаь цIагIа хIанзе а баха хайшаб хIаранена цхьацца квартира кхаьча 54 дезал. Хьалдеш латт уж тайпа ворхI цIа кхы а, хIара цIагIа 18 квартира а йолаш.

Сурта тIа: городе Лыткарино Первомайски улица.

Н. Кулишева сурт. ТАСС фотохроника.

Шоай нормаш тIеххоачашъю

Назрановски совхоза инженер вола Льянов Умалат центральни усадьбе а вена сихха механически мастерске вахар.

— Саид, — аьлар кертерча инженера токарни цеха начальник волча Тумгоевга,—«ЗИС-355» яхача автомашинана 12 барабанни шпилькаш е еза, хIана аьлча хьажкIаш чуэцара гIулакх тIехьадусаш латт.

Шоашта бе аьнна болх шоайла дIа-юха а биййъа бе болабелар токараш-комсомольцаш Бексултанови, Сагови, Фисенкои. Шоашта тIадилла гIулакх ханнахьа кхоачашдир цар. ЦаI шоллагIчоа тIехьа хьателлар цар яь яьнна деталаш. Тумгоевс трубка хьа а ийца телефон техар инженерата, заказ йистедаьккхад, аьнна.

Нов. Льянов мастерске ше хьачувоаллашехьа кисара кронциркуль хьа а яьккха, масса йола шпилька хьа ийца, йиставаьлча чIоагIа раьза хилар.

Сихвенна мастерске хьачуваьлар тракторист.

— Новкъостал делаш, кагирхой— аьнна дийхар цо царгара, поршневи кольцаш еха, дукха бе безаш бола болх бисаб са.

Дукха ха ялалехьа тракторист мастерскера аравоагIа керда яь кольцаш яхьаш.

Иштта чакхдоал цига хIара къахьегама ди. Цхьанне дех болташ е, шоллагIчо-гайкаш, кхоалагIчо чоалхане деталь е яхаш. Берратанена а дех уж сихагIа яь йистебалар, хIаьта а уж токараш-комсомольцаш шоай ханнахьа из берриге болх баь йистебоал. Цул совгIа цар хьалуш йола продукци дика а хул.

— Дика болхлой ба уж яхаш дувц токарни цеха къонача кагирхоех совхозе. Цу токарни цехо производственни декхараш кхоачаш ца деш ха ягIац.

Сийлахь-боккхача Октябра 41 шу дизара сийна социалистически яхье а баьнна Фисенкос 125 процента, Саговс 200 процента, Тумгоевс 210 процента план кхоачашйир цар. Царех хIаране хIара денна шиъ ах норма кхоачашйора. Из дар дезача ЦIейна сийна цар доккха совгIат.

В. НИКИТИН.

Нефтяникаша керда толамаш доах

МагIалбика нефтяникаша партен XXI-ча съезда сийна социалистически декхараш тIаийцад 1958 шера мехкдаьтта даккхара план ханал хьалха кхоачашъе, планал совгIа 14200 тонн коача доагам даккха.

Шоаш тIаийца декхараш толаме кхоачашдарна болхлошеи, инженерно - технически болхлошеи гIулакхерча нахеи шоашта юкъе шерра социалистически яхь а йоаржаяь, доккха къахьегама толамаш даьхад. 1-гIа декабрь тIакхоачаш планал совгIа дуккха эзараш тоннаш мехкдаьтта деннад цар.

Социалистически яхье баьннача рех хьалхара моттиг яьккхай 3-ча нефтепромыслан коллективо. Цу коллективо планал совгIа 8 эзар тонн мехкдаьтта даьккхад.

И. АПУРИН.

Керда декхар тIаийцад

Шалински района «Джалка» яхача совхоза 1-ча отделенен хьаккхарчий - товарни фермерча къахьегамхоша 1958 шера хьаккхарчий дукхал 1000 кхачийта, аьнна, денна дош ханал хьалха кхоачашдаьд. Бахача бетта 20-ча ноябре цар ферме 1010 хьаккхеи хурски яр. Хьаккхарч дика, цIена лелаеш, тайп-тайпара даа хIама лоаттадеш хьайоагIа нов. Зангаев бригадир вола хьаккхарч лелаю бригада. Къаьстта балха дика ка йоалаш ба С. Поминовай, Е. Пастуховаи, А. Чернышеваи, иштта кхы бараши.

Укх деношка Н. С. Хрущева XXI-ча съезде ергйолча доклада тезисаш къоабалъеш, керда декхар тIаийцад нов. Зангаева бригада членаша. Цар дош деннад укх 1958 шера планал совгIа кхы а 200 хурск кхее.

Б. ЗАНГАЕВ.

Партен съезда сийна

Грозен локомотивни депо машинист-инструктор нов. Н. П. Нефедов кертте латтача колонна локомотивни бригадаша ССКП XXI-ча съезда сийна коммунистически яхье а этта ший коммунистически бригада еш доккха балха декхараш тIаийцад. Технически скорость лакхъе а доагам кходе а аьнна цар тIаийцача декхарел совгIа, коммунистически дакъалацархоша дош деннад 3—4 шу далалехьа кIезига дийша барашка 8—10 класс йистеяккхалца дешийта а, хIаьта бахача наха гIишлонаш хьалъеча шерра дакъалаца а.

Коммунистически вахте эттачар шоаш денна дош толаме кхоачашду. Масала, машиниста н. М. А. Дзандаровс Берса-Юртара Грозне йоалайир беза мухь кхухьаш йола поезд, планал совгIа 1400 тонн мухь а бахьаш. Планал совгIа кхо эзар тонн мухь а бахьаш Грозне поезд йоалайир машиниста Д. Гончара.

Г. АНОХОВ.

Африкан халкъий Конференцен Председателага

Советски Союза халкъий цIерахи сайгарен дIайха моаршал хоатт аз, цар колониализманна духьал лоаттабеча къовсаме африкански континента халкъий барт-цхьоагIо чIоагIлуш латтара тешал деш йолча Африкан халкъий Конференцен дакъалацархошка.

Хьона хов, къамий деша хьакъехьа Советски Союз хувца ца луш халкъаш шоай лоIамах дахар бокъо хьаллоацаш хилари халкъаша къамаш лоIамахи кортамукъеи хиларга кхача а из чIоагIде а лоаттабу къовсам хьаллийца а хьаллоацаш а хилари. Советски Союза халкъаш цIенча дег тIара гIаддолх Африкан халкъаша колониальни Iоаткъама духьал, шоайх хургдар шоаш къоастаде бокъо бахьан нийса лоаттабеча къовсаме хIара толам баькхача. Шеко яц, тIа-тIа чIоагIагIа барт болаш Африкан халкъаша къовсам лоаттабу нийса гIулакх котдаргхиларахи колониализман йохкаенна система дIаяккхара сийлахь-йоккха исторически процесс юхасоцае цхьаккха а низашта могарг ца хиларахи.

Тешаш да тхо, Африкан халкъий Конференцес а, Бандунге оттадаьр дIахо хьош, Каире хинна Азени Африкани халкъийи Аккре хинна шоай лоIамах йолча Африкан паччахьалкхенийи исторически конференцеша санна, африкански халкъаш вIаши кхотадара гIулакха гIо деши Африка доазол дехьарча доалах йизза мукъаяккхара наькъ тIа керда гIа боаккхилгеи хургхиларах.

ЦIенча дег тIара лов сона Африкан халкъий хьал тоадара, машара гIулакхи халкъашта юкъера доттагIали котдалара шийна хьалхашка латта декхараш Конференцес толамца кхоачашдар.

Н. ХРУЩЕВ,
СССР Министрий Совета Председатель.

Москва, Кремль, 1958 шу 5 декабрь.

Атомнии водороднии герза тохкамаш делга соцадара хьакъехьарча дешах лаьца

СОВЕТСКИ ПРАВИТЕЛЬСТВОН ДЕКЛАРАЦИ

Советски правительствос тIадилларах атомнии водороднии герза тохкамаш делга соцадара хьакъехьара дош дувца аьнна Женеве вIашагIкхийттача совещане 29 ноябре советски викало Iойийшар Советски правительствон Деклараци.

Деклараце тIа белгалду, США-ни Великобританени барта бахка безам ца хилар бахьан долаш ядерни герза тохкамаш делга соцадара хьакъехьара дош дувца аьнна Женеве вIашагIкхийтта СССР-еи, США-ни, Великобританени совещани барт ца кхеташ латта кхо кIира совгIа ха хилар.

Деклараце тIа белгалду, США-ни Великобританени правительствоша хьаувттадеш долча из дош къоастадарца вIалла гIулакх доацача «дешашеи» «бахьанашеи» ядерни герза деш дола тохкамаш сихагIа соцадара гIулакха цхьанна тайпара новкъостал деш ца хилар.

Кхы ца гоадеши массанахьеи ядерни тохкамаш делга соцаде а гIерташ, Советски Союзо Женевски совещане хьажа тIайихьай атомнии водороднии герза тохкамаш делга геттара соцадара хьакъехьарча соглашене проект.

Проект тIа ялх статья я. Цар тIа дувц, Соглашенена кулгаш яздаьчул тIехьагIа моллагIча а атомнии водороднии герза цхьаккха тайпара тохкамаш дергдоацаш СССР-еи, Великобретанени, США-ни правительствоша чIоаггIа декхараш тIаэцилга; дунен тIарча вокх паччахьалкхенаша а цу тайппара шоашта декхараш тIаэцарна гIодергда аьнна уж кхо правительство декхарийла оттилга.

Ядерни герза тохкамаш дергдац аьнна тIаийца декхараш кхоачашдара тIехь тIахьожам барна контрольни аппарат вIашагIйолла еза йоах соглашенен проекта тIа. Цу аппарата кара хургья экспертий Женевски совещане могаярах вIашагIъехка дуккха контрольни посташ. СССР-еи, Великобританени, США-ни правительствош раьза хила еза шоай територеш тIа — хIаьта цул совнагIа США-и Великобритании шоай карарча територеш тIа е шоаш тIахьожаш йолча територеш тIа — раьза хиннача боараме контрольни посташ оттаяйта. Соглашенецарча Протокола керттерча положенешка хьежжа оттаю тIахьожам бара система. Соглашении Протоколи шаккъа а цхьан ханна закона чу долл.

Проекта тIа белгалду Соглашени ха йоацаш хилар а совещане дакъа лоацаш мел болчар шоай конституционни бокъонашка хьежжа из мога майингге а закона чу йолаш хилар а.

Соглашенен проектаца дувзаденна, Советски правительствон Деклараце тIа белгалду: нагахьа санна США-ни Великобританени правительствашта контрола керттера положенеш Соглашене тIа дIаязъяр гIойленагIа хете Советски правительство цунна духьала хург ца хилар. ФуннагIа хуле а ядерни герза тохкамаш делга соцадарах йола решении цу решенена тIехь еш йола контрольни цхьан ханна закона чу йорг хилар лоархI Советски Правительствос.

(ТАСС).

Цеха совгIат деннад

Производственно - товарни конторан № 1 йолча цехе 1958-ча шерах хьалхарча ах шера болхлошеи, инженерашеи, гIулакхера барашеи 105 рационализаторски предложени еннай, хIаьта царех 75 предложени балха юкъе а йоалаяьй.

Цу предложенеша шера 400 эзар сома пайда лургба.

Нохч-ГIалгIай совнархозо рационализаторскии изобретательскии болх дика вIаштIехьабаккхарна цеха коллективана совгIата 100 тума деннад.

С. КЕРИМОВ.

Советски школен керда этап

«Правда» тIара передовая

16 ноябре «Правда», тIа араяьха ССКП ЦК-аи СССР-а Министрий Советеи «Школен вахарцара бувзам чIоагIбарахи мехка халкъа дешара система дIахо а дегIайоалаярахи» йола, Советски Союза Коммунистически партен Пленумо могаяь, тезисаш Iалаьмате боккха лоархIам бола документ да. Юкъера а лакхера а школа эргайоаккхаш тоае аьнна тезисаш тIа оттаяь программа СССР-а халкъа боахам 1959—1965 шерашка дегIабоалабара контрольни цифрех йолча Н. С. Хрущева доклада тезисаш тIа оттадаьча коммунизм хьалъярах долча кердача доккхийча декхарашца айхха ювзаенна я.

Советски школас кийчбаьб миллионаш бола дийша, культурни гражданаш, социализм хьалъеча дика дакъа лаьца нах. Цо хьалкхеяьй цIи хезача Iилмахой, инженерий, конструкторий Iалаьмате дика кадраш. Цу кадрашта карагIдаьннараш а цар творчески къахьегам а ба Советски Союзо яьха исторически Iилман - технически котолонаш. ЦхьабакЪда карагIдаьннарех кхоачам хинна Iеш бац советски нах. Вахаро школанна хьалхашка увттаду керда дегIадена декхараш.

Коммунистически общество шерра хьалъяра ха хьаэттай вайна. Советски Союз технически-экономически дегIаяра йолча гарггарча а гаьнарча а перспективаша кхы а доккхагIа дола декхараш хьалхашка увттаду вай обществон берригача къахьегамхошта. Иштта гIулакх латтача хана юкъера дешара а лакхера а школа коммунизм хьалъяро дIадехарашта тIехьаюс, цIенхошта дола кхоачамбоацараш да цунца. Партен XX-ча съездана ССКП ЦК-ас яьча отчетни доклада тIа белгалдоахар, вай школен цIенхошта дола кхоачамбоацар да дешар вахарах хьада хьехилгеи школа йистейоаккхараш практически балха во кийчбаь арахецилгеи, яхаш. Школеш эргайоахаш тоаяра наькъаш белгалдаьхад новкъоста Н. С. Хрущева ССКП ЦК-а Президиуме яздаьча «Школен вахарцара бувзам чIоагIбарахи мехка халкъа дешара система дIахо а дегIайоалаярахи», яхача записка тIа. Цу записка тIа оттаяь предложенеш ССКП ЦК-ас мога а йир, советски наха чIоагIа кьал а лаьцар.

Партеси правительствоси белгалдаьккха юкъереи лакхереи школа эргайоаккхаш тоаелга дешар хьехара а хьатIаккхувш йоагIа тIехье кхетаяра а боарам хадданза лакх а беш, дешар хьехилга хIама хьадеча къахьегамца дувзаш ца. Комсомола III-ча съезде ше даьча исторически къамаьлаца В. И. Ленина хьийхар, алхха школашка чубенна ца а Iеш, шоаш Iомадер а шоаш дешар а болхлойи ахархойи къахьегамца дувзаш хила беза кагирхой, яхаш. Дешар хьехилга хIама хьадеча къахьегамца дувзара гIулакх оттадаьд Коммунистически партен эггира лоархIамерча документаш тIа, из гIулакх лакх а даьд, къоаста а даьд ССКП ЦК-аи СССР-а Министрий Советеи тезисаш тIа. Цу исторически документа тIа белгалдаьккхад, хьацача хана денз берригa кагирхой общественни — пайданерча къахьегама юкъе дакъа лаца декхарийла ба, царна Iилмай лардаш хьехилга промышленносте е юрта боахаме хьегача хIама хьадеча къйца дувза дезаш да, яхаш.

Бакъда, РСФСР-е, Украине, кхыча союзни республикашка дуккхача школешка дешар хьехилга хIама хьадеча къахьегамца дувзаш хIанзехьа а Iоаяь хьалхара опыт чIоагIа мах болаш а перспективни а хилар. Масала, Ставропольски красхьахиннай колхозашка дешархой бригадаш вIашагIъехкаш йола Iалаьмате дика инициатива. Уж вIашагIъехк 8—9 классашка деша багIарех. Дешар хьехилга производствоцеи къахьегамцеи дувзаш лелачеча дикагIча школай опыт кIоаргга Iомаяро новкъостал дергда халкъа дешар эргадоаккхаш тоаделга толамца чакхдаккхара.

Тезисаш тIа юкъера дешар шин этапа декъилга могаду. Юкъерча дешара хьалхара этап я хIанзарча ворхI шерарча дешара школен котаметта йола чакхъяккханза яргйоаца бархI шера дешара школа. Йисте яккханза яргйоаца бархI шерара школа ворхI шерарча школаца нийсйича халкъа дешар дегIадоаладарна лоархIам болла гIулакх да. БархI шерара школа йистеяьккха берригa кагирхой предприятешка, колхозашка и. кх. общественно - пайдане къахьегаш хила беза.

Дизза дола юкъера дешар чакхдоаккхаргда кагирхоша дешара шоллагIча этапе. ХIама хьадеча къахьегамца дешар дувзаш юкъера дешар Iомаделга чакхдаккха йиш хургья болхлойи ахархойи кагирхой школашка, производственни гIулакх Iомадеча юкъерча юкъарча дешара къахьегама политехнически школе (фабрично-заводской юртбоахамеи школашка), бархI шерарча дешара ларда тIара болх беча техникумашка.

Дешар Iомаде а хьатIаккхувча тIехьенна коммунистически кхетам бала а эггара дикагIа дола хьал хулийташ йола школаш - интернаташ тIа-тIа а дукхагIа дегIайоагIаргъя. Юкъерча дешара шоллагIча этапа лакхехьа йиййцача школел совгIа, музыкан, хореографически изобразительни искусствон даькъе тIехдаьнна дика кхетача бераша йола школаш йитача бакъахьа я. Тезисаш тIа могаду математикаца, физикаца, химеца, биологеца къаьстта безам болчеи царех дика кхетачеи кагирхошта йола школаш яхкара дош дувца.

Школаш эргайоахаш тоаярах дешабагIараш дуне коммунистически уйланца кхетадергдолаш кхебарна Iалаьмате боккха лоархIам бола гуманитарни дешар кIезгде е мелде вIалла йиш яц. Кхы а чIоагIагIа лакхлу школен кхетам балара декхараш, школерча пионерскии комсомольскии организацей лоархIам. Из деш дIадаккха деза школьникаш физическии эстетическии кхетабара бизза, мах ца белга, кхы а шерагIа дегIайоалае еза техникан, искусствон, натуралистически балха физкультуран, спорта, туризман даькъера йолча кагирхой самодеятельноста тайп-тайпара формаш.

Тезисаш тIа белгалдаьккха да, халкъа дешара система эргаяккхар планах мадоаггIара а массехк шера вIаштIехьа доаккхаш а дIадахьа дезилга. Iалаьмате чIоагIа моттигерча хьалий лоархIам а беш. Из болх чакхбоаккхаш школеша бахача наха ду гIулакх цхьанна тайпара воча а ца доаккхаш, эггира аттагIарча формаех дуккхача кагирхоша дизза дола юкъера дешар йистедаккха торлургдолаш оттаду дерригa а. **Парти гIерт, кхал а маIа а мел болча болхлошкеи колхозникашкеи юкъера дешар йистедаккхийта, къахьегама овсарле хадданза лакхъеш дола хьал а лерхI цо цу декхарах, цудухьа коммунизм толамца хьалъяра долча лоархIамерча гIулакхех цаI а лерхI цо цунах.**

1959—1965 шерашка СССР-а халкъа боахам дегIабоалабара контрольни цифрех йолча новкъоста Н. С. Хрущева доклада тезисаш тIа лерхIаш да халкъа дешар лоархIам боллаш дегIадоаладе. Юхьерча, ворхI шерарча, юкъерча школашка деша багIа нах 1958 шера 30 миллион хиннача 1965 шера 38—40 миллионага кхоачаш хургба. Болхлойи юртарчеи кагирхой школашка, профессионально-технически школашка, хIаьта иштта кхийнарий школашка деша багIа нах а лоархIам боллаш дукхагIа хила беза. Школашка-интернаташка деша багIа нах 1958 шера 180 эзар саг хиннача 1965 шера 2 миллиони 500 эзари саг хургва, вешта аьлча 14-зза дукхагIа. 1952—1958 шерашка 1 миллиони 700 эзари саг арахийцача 1959—1965 шерашка 2 миллиони 300 эзари саг арахецаргва лакхерча дешара заведенеша.

Тезисаш тIа йоккха моттиг дIалоац СССР-е лакхерча дешара система дIахо а тоаяра гIулакхо. Лакхерча дешара система эргайоаккхаш тоаелга тIадерзадаь хила деза специалисташ практически а теоретически а дикагIа кийчбара, цо новкъостал де деза общественни Iилмаш Iомаделга а студенташ коммунистически кхетамца кхебелга а лоархIам боллаш лакхдара. Лакхерча дешара заведенешка хьайибе беза эггира хьалха практически балха стаж йола кагирхой, вузашка деша баха кийчбала эггира дикагIа йола торонаш хилийта еза къонача болхлоштеи колхозникаштеи. Лакхерча школе дешар хьехилга практикаца, къахьегамца дувзара хьада йола формаш, увттае еза вуза профильга, студентай лоаттамга, хIаьта иштта къамани моттигерчеи эргалонашка хьежжа. Вай школа дегIайоагIаш тIа-тIа а лакхлуш бола лоархIам хургба сайренарчеи заочнии дешара.

Тезисаш тIа белгалдаьккха да общественни Iилмаш хьехилга тоаданза дарг ца хилар. Марксизм-ленинизм хьеха деза творчески, тIагIертта, денал доллаш. Буржуазни идеологецеи ревизионизман моллагIча а гIулакхацеи цIаккха машар хургбоаца уйла йолаш кхетабе беза вай кагирхой.

Юкъера а лакхера а школа эргаяккхара юкъе долх миллионаш бола наьха, дерригача советски халкъа хьашташ. Цудухьа ССКП Центральни Комитетои СССР-а Министрий Советои динза даргдоацаш лаьрхIад цу деша хьакъехьа йола тезисаш берригача нахага ювцийта оттаяр. Халкъа дешара система эргаьккха тоаеш юххера наькъаш къестадеча хана цо торо лургья кагирхой къахьегамца кхетабара хьакъехьа хьанзехьа а дикка толамаш даьхача дикагIа йолча школай а вузий а балхахи дуккхача советски наьха предложенехи дикагIа пайда эца.

Цу де лаьрхIача школа эргайоаккхаш тоаяра гIулакхо кагирхой дешара а уж кхетабара а школен бола лоархIам лакхбергба, халкъа боахама дерригача доакъошта, Iилманна, культурана эша говзал йола кадраш кхы а дикагIа кийчъелга. СССР-е коммунизм шерра хьалъе йолаеннача хана хIама хьадеш йола Iалаьмате йоккхий планаш кхоачашъелга Iалашдергда.

Болх бе, деша, даха коммунистически хьисапе

Сийленца кхоачашъе тӀайоагӀача семилеткан планаш

ССКП Нохч-ГӀалгӀай обкома секретара А. И. Яковлевс дьча къамаьла тӀара

ХӀанз вайгара денош бокъонца исторически денош да. Массанахьа а, вай Даьхен ерригача городашкей юрташкей Советски Союза Коммунистически партен ноябрьски Пленума решенеша наьха керда низбола политически а къахьегама а уйла айъй.

Патриотически доккхала уйла хиларо, Ӏалаьмате чӀоагӀа творчески низ тӀакхетаро хӀара советски сега керча чубоссабу шии хьамсарча Коммунистически партена гонахьа кхотаденнача вай халкъо хӀанз вайга воай дегӀадахкарна йолча керда лоархӀамерча юкъах — массе а оагӀорахьара тоттаденна коммунистически общество хьалъярна йолча юкъах — вай чудола тар а долийташ, селла доккха дукъ даьккха а, селла доккхий хувцамаш дарь а хилара сакхетам.

Советски халкъ партен XXI-ча съезда накъа дода хьатӀадоагӀача ворхӀ шера де дезача Ӏалаьмате доккхийча балхий башха дикача программо дот ура а оттадаь. Цу программаца советски наха гу цӀаккха а довргдоаца ленински васкеташ, шийна таргара, хьамсара гӀулакх хиларца тӀаэц цо из.

Партийни собранешкеи конференцешкеи, болхлой, колхозникий, интеллигенцен собранешка, хӀаьта иштта печата тӀа шерра дувц ССКП ЦК ноябрьски Пленумо могадаь лоархӀамера документаш. Уж дувцаш кхы а шератӀа йоаржаю ССКП XXI-ча съезда сийна социалистически яхь.

Яхь лелаеш хьахул керд-керда маьхе бола болам. Миллионаш болча наьха творчески инициативас цахаддаш гучайоах производство дегӀаярай тоаярай гучаяханза йола торонаш, коммунистически хьисапе къахьега, продукци арахецилга совгӀадаккха, цун дикал тоаеи дӀабода мах чухьанахьа баккхеи дукхагӀа пайда луш йола формаш лех.

Керда башха дика болам — коммунистически къахьегама бригадаш хьаелга — доладьраш Московски-Рязански машин-наькъа Москва-Сортировочни депон комунисташи комсомольцаши ба. В. И. Ленина сийлахь-йоккха почин аьнна цӀи тилла цӀи хеза Коммунистически субботникаш 1919 шера доладелар цу депо.

Коммунистически хьисапе болх бе лаьрхӀача хьалхле лелаеча коллективаша шоай низаш эггара хьалха тӀадохийт производственни процессашта автоматизации комплексни механизации ярца къахьегама овсарле мамогга дегӀайоалаярна, шоай культурнии техническии боарам хадданза айбарца хӀанзара техникеи технологии Ӏомаярна. Коммунистически бригадай членаша декхар тӀаэц деша, социалистически культуран лакхаленаш Ӏомае, дӀаяхача ханах дисача зенерча гӀулакхашца къовсам лоаттабе, шии хьашташ общественни хьаштанта карадерзаде.

Коммунистически къахьегама бригадаех бола хоам берригача мехка дӀабайзаб, миллионаш нах гӀовттабаьб. Цу бригадашца советски наха гу вахаро ше хьийхача а вай мохк дегӀабара хӀанзарча ханаца тарлуш а йолча яхьа керда, лакхехьара форма. Коммунистически къахьегама бригадаш хӀанз массанахьа а гучаювлаш латт.

ВӀашагӀъехк уж вай республикан заводашка, промыслашка, стройкашка, транспорте, колхозашка, совхозашка. Коммунистически хьисапе болх бе, деша, яха раьза хинйай «Старогрознефта» кхоалагӀча промыслан ВЛКСМ XIII-ча съезда цӀерахча кхоалагӀча участкан, Грозненски химзавода комсомольско-кагирхой «Б» сменан № 16 йолча цеха. ПТК элкетрообессоливающи установкан сквозни комсомольски-кагирхой сменан коллективаш, иштта кхы дуккха ераш.

Ленински васкеташта мутӀахьа йолча комсомоло хӀара исторически юкъа шийцара гучабаьхаб шоай турпален гӀулакхашца вай сийлахь-йоккхача даьхен сийдаьха эзараш а эзараш а бола къона турпалхой.

Партена ларца, дего хьехарца бӀаьш эзараш кагийнахи мехкарийи шоаш ца кхобеш къахьегаш ба коммунизм хьалъярна хоадам беш йолча участкашка. Цар хьалъю шахташи, доменни пешкаши, гидроэлектростанцеши заводаши, мехка къилбседани малхбоалени районашка индустрен гиганташ хьалъю, СибрегӀани Казахстанеи аренаш караерзаю, социалистически юрта боахам кхы а чӀоагӀагӀа дегӀабоалабарна доккха дакъалоац.

Кагирхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически союза сийлен отряд я Нохч-ГӀалгӀайчен комсомольски организаци. Цо дӀаболабарах мехка кагирхошта юкъе хӀаман кхом бареи хӀама кходареи болам дӀабола-белар. Къонача нефтяникаша шин шера кходаьд 45 эзар тонн мехкдаьттеи мехкдаьттан продукташи. Республикан кагирхоша «Комсомольски копилка» чу диллад 64 миллион сомал дукхагӀа ахча.

Сийлен гӀулакхаш кӀезига дац республикан школай, дешара заведеней, къахьегама резервайи вузийи комсомольцаша, Царех дукхагӀа бараш дешабагӀарал совгӀа боахами культуреи хьалъеча хьинаре дакъалоацаш ба.

Шеко яц, комсомольцашеи кагирхошеи дуккха а гӀулакхаш ду, хӀаьта даьхача толамех кхоачам хулга совтески наха тӀа дац, къаьстта тахан, ворхӀ шера планаца наха дӀадовзийта Ӏалаьмате доккха декхараш кхоачашде дезача хана. ВорхӀ шера вай республике промышленностан валови продукци 2,2-ззеи лакхлургья, дӀадахача ворхӀ шера хиннач… шоззанел дукхагӀа капиталовложенеш ергья халкъа боахаме.

Промышленность дӀахо дегӀайоагӀилга хургда мехкдаьттан, химически, энергетически, машинаш ю, кхачан промышленносташ дегӀаахара чотах. Доагама промышленность лакхарча боарам тӀа дегӀаярца мехкдаьтта доаккхилга 1,7-ззеи, газ — 2,7-ззеи, мехкдаьтта чакхдоаккхилга — 1,5-ззеи лакхлургда, къаьстта сиха дегӀайоагӀаргья химически промышленность, электроэнерги йовхала энергии йоаккхилга 1,8-ззеи дегӀадоагӀаргда, машинаш елга — 3,3-ззеи.

Болх бе йолалургья автозапчасташи кхачан предприятешта оборудовании еш йола, электрифицированни инструментий, электроизмерительни приборий заводаш. Цо торо хулийтаргья промышленни производствона нохчийи гӀалгӀайи къамах бола дуккха а къахьегамхой юкъе оза, Ӏалаьмате дукха ахча хьожаду нах чубаха цӀеноши культурни-вахара гӀишлонаши хьалъярна.

Ше дегӀабара боккха гӀа боаккхаргба республикан юрта боахамо а.

Уж декхараш кхоачашдарна дукха къахьега дезаргда. Партен Нохч-ГӀалгӀай обком чӀоагӀа тешаш я хьатӀайоагӀача семилеткан планаш сийленца кхоачашъярна республикан комсомольцашеи кагирхошеи шоай низаш кхоерг ца хиларах.

Оаш, укх слета дакъалацархоша, шоай байракхаш тӀа «Коммунистически хьисапе болх бе, деша, даха» аьнна эггара хьалха яздаьраща яздаьраша, оашоца тӀаийца коммунистически декхараш кхоачашдарна хадданза къовсам лоаттабарал совгӀа, обкомо республикан кагирхой шоашта тӀехьа а баьха сийлен гӀулакхаш дарга бига беза.

ДукхагӀа хийла коммунистически къахьегама бригадаш — дерригача адамлен сийрда тӀехьле — коммунизм хьинаре хьалъераш!

Сийле хийла коммунистически къахьегама!

Къамаьл йистедоалаш нов. А. И. Яковлевс дийшар ССКП Нохч-ГӀалгӀай обкомо республикан кагирхой бригадай хьалхарча слетага хоатта моаршал.

Коммунистически яхьа юкъе яхача кагирхой бригадий хьалхарча слете хинначар Нохч-ГӀалгӀай мехкарча комсомольцашка, комсомолкашка, кагийча нахага, мехкарашка даь

КХАЙКАРАЛ

Нохч-ГӀалгӀай мехкара комсомольцаш, комсомолкаш, кагий нах, мехкарий!

Ӏалаьмате дикача событешта гарга да вай. Коммунистически партена гонахьа кхотаденнача советски халкъо вай мехка экономикани культурани даькъе Ӏалаьмате доккхий хувцамаш даьд. ССКП XXI-ча съезде Н. С. Хрущевс ергйолча доклада тезисаш тӀа оттаяь, вай мохк дӀахо а дегӀабоалабарах йола Ӏалаьмате йоккха программа чӀоагӀа могайир берригача советски наха, керда творчески низ белар цо царна.

Комсомольски организацешка чухь хьахиннай керда Ӏалаьмате дика инициатива — коммунистически къахьегама бригадан сийлен цӀи яккхара тӀехьа лоаттаю яхь. Сийдола патриотически болх дӀаболабир Москва—Сортировочная яхача депон къонача болхлоша, 1919 шера май бетта цига хилар Советски мехка эггара хьалха хинна коммунистически субботникаш а.

Вай республике эггара хьалха коммунистически къахьегама бригадан цӀи яккха бокъо яьккхар «Старогрознефта» кхоалагӀча промысла комсомолан XIII-ча съезда цӀерахча участкан Гончаров Анатолий керте латтача коллективо, Грозненски химически завода № 16 йолча цеха «Б» яхача Шевляков керте латтача смено, производственно-товарни конторан электрообессоливающи установкай смено(начальник Борис Васильев), «Красни молот» завода котельщиккий бригадо (бригадир Василий Рогожин), крекинг-завода Юрий Смирнова цӀерахча установко (начальник Иван Константинович Кисель).

Бригадий члений декхараш коммунистически къахьегама йола ленински идеяш я. Коммунистически къахьегама бригадий закон да: «Коммунистически наькъаца болх бе, деша, ваха!» яха принцип.

Нохч-ГӀалгӀай мехкара комсомольцаш, комсомолкаш, кагий нах, мехкарий! Коммунистически къахьегама бригадий байракха кӀал овтта!

Коммунистически яхьа юкъе довла!

Дахалда коммунизм хьалъеш доалла советски халкъ!

Даькъала хийла Советски Союза Коммунистически парти а цун ленински Центральни Комитет а!

Хьокхаме болх беш йола штукатурий бригада

«Грознефтезаводстрой» № 4 йолча ОМУ управленен къахьегамхоша чӀоагӀа дог айдаларца тӀаийцар коммунистически къахьегама балхаш. Коллективо дош деннад хӀара дийнахь бархӀ сахьага йола балха задани дилла а кхоачашъе, хӀаьта хьабеча балха качество тӀехдикал йолаш хилийта. Оаха кхы а дикагӀа къахьетаргда, — йоах штукатурий бригадан бригадира нов. Говорос, — планах йоагӀачул совгӀа 4 процент строй материал кхое, хӀаранена шии говзалца болх хьабе ховргдолаш юкъера образовани а йолаш шоллагӀа професси Ӏомае, иштта дош деннад коллективо балха тӀа производственни дисциплина йолаш хила, харцахьа леларашца, общественни порядок телхаерашца мамогга къовсам а лоаттабе, управленерча къахьегамхой рационализацен предложенеех шерра пайда а эцаш, шера 15 эзар сома экономи яла.

Сурта тӀа: нов. Говорова бригада балхара йистеяьначул тӀехьа шоаш штукатурка еча зданега хьежаш латт.

И. Плиева тексти сурти.

Коммунистически къахьегама завода сийлен цӀи яккхар духьа

Химзавода № 17-18 йолча цеха иачальника А. Брука дьча къамаьла тӀара

1959—1965 шерашкарча семилетке диаззанел дукхагӀа продукци арахецаргья тха заводо. Ше къаьсттача хьалашка болх бе безаргба тха. Йолаш йолча цехий территорен тӀа завода керда очередаш хургья. Цхьабакъда тхо цу холонаша кхерадац.

Керда доладеннача патриотически гӀулакхах радиоца баь хоам хьа ма хеззангехьа а, № 17-18 йолча цеха смений аппаратчикаш, слесараш, лаборанташ, коммунистически сменай цӀи яккхара духьа лоаттаеча яхьа гӀулакх довза болабелар. Тха цеха комсомольско-кагирхой коллективера 30 процент гаргга бола болхлой сайренарча институташка, техникумашка, заочни аспирантуре, болхлой кагирхой школашка деша багӀа. Политически дешара юкъе дукха чуэзаб кагирхой.

Коммунистически къахьегама сменан цӀи яккхара духьа лоаттаеча яхьа эггар хьалха юкъе яхар комсомолка Шмонова Нинас хьалхле лелаю «В» смена. Из хьаллаьцар нов. Зайцев керте латтача механически цеха бригадо, кхыча цехий комсомольцаша н.н. Солтаковас, Дроникакас, Салонецке хьалхле лелаеча коллективаша.

Цу тайпара, цеха ерригa коллективаш коммунистически яхьа чехка юкъе яхар. Собране дийца а дийца, тӀаийцар цеха декхараш:

1965 шералца берригa болхлоша шоай профессиональни говзал лакхъе: аппаратчикашеи лаборанташеи балха кхо говзали мастераша балха ши говзал Ӏомае.

Шоай юкъара дешара, культурни, идейно-политически боарам хадданза лакхбе. Ца дешилга ше а шии новкъостий а ца лархӀара нийса лерхӀа. 1965 шу тӀакхоачаш юкъера дешар йисте даккха. Юкъера-технически дешар ховраша 1965 шера тӀакхоачаш лакхера дешар йисте даккха.

Маларца, бӀеха мотт бувцарца, хулиганалца, къахьегама а производственни а дисциплина йохаеш хиларца цеха берригача болхлоша къовсам лоаттабе. Уж гӀулакхаш доладьр коммунистически къахьегама цеха члена сийлен цӀи лелае йиш йолаш вац.

1958 шера хинначул феноли ацетони 1965 шера шозза дукхагӀа арахеца. 1958 шера хинначул 1959 шера 10 процент дукхагӀа продукци арахеца. ССКП XXI съезд хьаелла ди тӀакхоаччаш планал совгӀа 50 тоннал кӀезгагӀа доацаш феноли 35 тоннал кӀезгагӀа доацаш ацетони арахеца.

Технологи, рационализаци, изобретательство тоаяра чотах берригача болхлой къахьегама овсарле хӀара шера 10 проц. лакхъе. Шии балхах мукъа волча хана завода керда очередаш хьалъечеи монтажеи 30 сахьата болх бе.

ХӀанз укх сахьата коммунистически къахьегама коллектива цӀи яккха лоаттаеча яхьа юкъе яхай 23 смена, бригада участок.

Кердача къахьегама дакъалацархой

Новогрозненски нефтеперерабатывающи завода № 43-1 йолча установкан болхлойи инженерно-техническии болхлойи, коммунистически къахьегама яхье а этта ударни бригадашца кердача гӀулакхa хьалхле лелаеча кагирхой бригадашкара хьокхам а эцаш шоай установках коммунистически къахьегама установка яр дезаш ба.

Цар декхар а даь шоашта тӀаэц хӀара бетта технологически процессаш совъяха а установкан мощностах нийса пайда эца а. Цул совгӀа 1959 шера план 20-ча декабре кхоачашъеш, планал совгӀа эзар тонн сийрдача нефтепродуктай яла дош деннад коллективо.

№ 43-1 йолча установкан коллективо дош деннад цӀенош хьалдеча, балха тӀа, дешарца мамогга вӀаши новкъостал а деш коммунистически кердача къахьегама юкъе хьалхле лелаерий мугӀаращца дӀанийсле.

Д. АМАРАЛИЕВ.

Нефтяникаша санна

„Назрановски" совхоза тракторни бригадан бригадира В. Котиева къамаьла тӀара

ХьатӀайоагӀача семилетке СССР-а халкъа боахам дегӀабарах йола Ӏалаьмате йоаккха план дерригa халкъ хьажийта партен Центральни Комитето арахецарах бола хоам, дерригача советски халкъо а санна, йоккха дега гӀоз хинна тӀаийцар тха бригадан членаша.

Оаха кхетаду, 10—11 миллиард пунт ялат даккха юрта боахама къахьегамхой дукха, кхетам болаш къахьега дезилта. Из декхар кхоачаш деш эггира дикагӀа къахьега деза кагирхоша, эггира хьалха комсомольцаша а хьегаш.

Нохч-ГӀалгӀай мехкарча къонача нефтяникаша санна коммунистически къахьегама бригадан цӀи яккха къоовсам лоаттабе чӀоагӀо яьй оаха.

Тха бригадан берригa членаш совхоза юртбоахама техникана ремонт еча дакъа лоацаш, шоашта тӀадилла гӀулакх цӀена деш ба. Эксплуатационникашта чӀоагӀа эшача ремонтни говзалех кхы тӀа а цхьа говзал Ӏомае чӀоагӀо яьй.

Оаха чӀоагӀо яьй сайренарча школашка а специальни заочни дешара заведенешка а деша, юртбоахама техникана ремонт яра план тӀехкхоачашъе, цул совгӀа, еш йола ремонт дикеи тӀехдикеи е, бӀаьсти кхашка дергдола балхаш дика чакхдахара эша кийчо е. Культурни гӀулакхаш леладеш, къахьегама дисциплина лоаттаеш, хьокхам тела декхар тӀаийцад оаха.

Безаме болх беш йола коллектив

Гудермесски совхоза 6-ча отделенен шурий-товарни ферме болх беш ба эрсий, нохчий, селий, иштта кхыбараш а. Боккхача безамца тӀаийцар цар СССР-а халкъа боахам ворхӀ шера дегӀабарна контрольни цифрех ССКП XXI-ча съезде новкъоста Н. С. Хрущевс ергйолча доклада тезисаш. Беззаме болх беш йола из коллектив хӀанз партен XXI-ча съезда сийна кхы а дикагӀа болх беш я.

Бахача наха хьайбай продукташ дукагӀа яларна доккха толамаш доах цу ферман дояркаша. Царех дукагӀа бараша шура яккхарах шера йола план кхоачашъяьй, хӀаьта доякаша Майрукаеваи. Мудудоваи укх шера йола план кхоачаш а яь, тӀадоагӀача шера планах болх беш ба. Доякаша шоашта юкъе шерра социалистически яхь а йоаржаяь 2200 килограмм яьккхай, цул совгӀа, ер шу чакхдоаллаш 3000 килограммал кӀезигагӀа хургйоацаш шура яккха аьнна дош а деннад цар. ХӀанз хьайбаш чуоттадаь латташ хьайбаш леладархой шоай берригa низ тӀабахийта болх беш ба шура яккхара гӀулакх лохлургдоацаш.

А. КИСЛОВА.

Коммунистически яхье хьалха латтараш

МОСКВА. ССКП XXI-ча съезде Н. С. Хрущевс ергйолча доклада тезисаш тӀа оттаяьча, коммунизман материально-технически база йилларах йолча Ӏалаьмате йоккхача программо дерригача халкъа яхь кхы лакхагӀа айеш, дог гӀоздаьккхад.

Щербакова цӀерахча даьри деча Московски комбината сновальщиций кагирхой Николай Калинина бригадо, ССКП XXI-ча съезда сийна вахте а этта коммунистически къахьегама бригада аьнна цӀи а яьккха декхар тӀаийцад.

Укх деношка къахьегама доккхий толамаш доах цу бригадан член йолча сновальщицас Смышляева Лидас. Шера йоагӀа программа 24 сентябре кхоачаш а яь, кхы а 84 эзар метар урхал де дош деннад цо.

Сурта тӀа: Смышляева Лида болх беш йоал.

В. Гаганова фото. ТАСС фотохроника.

Сийдола болхло

ССКП XX-гӀча съезда историчееки решенеш кхоачашъярца вай Коммунистически партес Нохч-ГӀалгӀай автономи юхаметтаоттаьчул тӀехьагӀа, шии дай мехка цӀа а вена, укх шера июль бетта тха завода пхьоален цехе пхьара гӀонча волаш балха вера Германханов Хьусейн. Къахьегам дукха безаш волча цунна массехк дийнахьа шийна ца йовзаш йола пхьара говзал Ӏомае мегар. Къахьегама хьинар совдувлаш вола шии новкъост дукха везавелар пхьар волча В. Карповна. Шии сменни заданеш 180—200 процент кхоачашъе яьлар цар бригада.

Балха тӀера а хьинар долаш а хиларца гучаваьнна нов. Германханов 800 тонна дозал долча пресса тӀа болх бе хьожавир пхьоала цеха начальника И. Ф. Войщицке. ГӀад а ваха тӀаийцар Хьусейна из болх, хӀаьта прессовщик волча нов. Савченкоца болх бе а волавелар из 800 тонна дозал долча прессаца оатхалашта кепа етташ.

Шоаш тӀаийца декхараш хӀара денна кхоачаш а тӀехкхоачаш а деш накъа баьхкар уж Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 41 шу дузача денна. Германханов юкъе волча ерригача пхьоала цеха коллективанна карара-кара тела завода. Цӏе байракх а профсоюза заводской комитета Сийлен грамота а елар, Октябрь бетта лаьцача социалистинчески яхье тӀехдика толамаш цо дахарах.

ХӀанзолца ше даьхача къахьегама толамех кхоачам а ца беш, шии сменах йола заданеш хадданза тӀехкхоачашъеш дӀаводаш латт Германханов.

Партен XXI съезданна хьалхарча социалистически яхье а этта, денна йола шии заданеш 240—250 процент кхоачашъеш ва нов. Германханов.

— Уж да йоах Германхановс, — ССКП XXI исторически съезда аз луш дола къахьегама совгӀаташ.

А. С. ДЗОРТОВ, «Красный молот» заводерча № 4 йолча цеха мастер.

Къахьегама толамаш дикагӀа доах

Шалински совхоза 2-ча отделенен шурий-товарни ферман къахьегамхоша дог айдаларца къоабалъю ССКП XXI-ча съезде новкъоста Н. С. Хрущевс СССР-а халкъа боахам ворхӀ шера дегӀаболабара контрольни цифрех ергйолча доклада тезисаш.

Ферман коллективо ноябрь бетта хӀара бетташ болча Ӏаттагара 130 килограмм шури яьккхай, хӀаьта яр шу доладелча денз 1640 килограмм яьккхай.

Ферман хьалхле лелаеча доякаша Беликова Куснушас, Мусхаджиева Маликас укх шера 11 бетта хӀара бетташ болча Ӏаттагара 2100 килограмм шура а йоаккхаш, шера йола план толаме кхоачашъяьй.

ЧӀоагӀа дика гӀулакх ду хьайбаш лададераша хьайбашта, шоай ханахьа доакъар дуллаш, хий моладеш. Цул совгӀа кхозза детт цар доахан. Царгара опыт дӀа а ийца 23-ча ноябре денз доахан кхозза детташ я цхьоалагӀча отделенен коллектив а. Доахан кхозза дийтта баьлча, концентраташ дукхагӀа тел цар доахана. Цу гӀулакхо шура дукхагӀа йоаккхийт. Нагахьа санна 23-гӀа ноябрь тӀакхачалехь юкъера лаьрхӀача 480—500 килограмм шура мара яьккха еце пхи ди даьлча 600 килограммага кхаьчар из.

ХӀанз кастта хургйолча партен XXI-ча съезда сийна шоашта юкъе шерра социалистически яхь а йоаржаяь дика толамаш доахаш ба цу шурий-товарни ферман къахьегамхой.

М. ТКАЧЕНКО.

Коммунистически къахьегама яхье эттараш

Производственни - товарни конторан ЭЛОУ. участкерча комсомольско-кагирхой сквозной смено ССКП XXI-ча съезда сийна коммунистически яхье а этта шийх коммунистически бригада еш укх лохера балха декхараш тӀаийцад: технологически режим лакхъяра чотах оборудованех рациональни пайда эцарцеи къахьетаман организаци оттаярцеи производственни балха план 107 процент кхоачашъе. Мехкдаьттан продукташ, электроэнерги, пар, химреагенташ кхоярца хӀара бетта 30 эзар сомал лохе йоацаш экономи ялеи, шоаш болх беш йола оборудовани цӀенеи, технически лоаттама тӀехдикеи хилийта. КӀезига дешар ховлга юкъера цӀенцаь дӀадаккхара иштта кхыдараш.

Сурта тӀа: Советски Союза Турпалхочун Юрий Смирнова цӀерах йолча коммунистически къахьегама установкан бригада — аьрдехьара аьттехьа хьалхарча рядах: смена начальник оператор Козадоев Павел, слесарь Черкашин Юрий, оператор Агапин Николай, оператора помощник Погорелов, шоллагӀча рядах: оператора помощник Рыбакин Михаил, слесарь Строев Федор, оператора помощник Бенько Валентин.

И. Плиева тексти сурти.

Ивановерча текстильщикий толамаш

ИВАНОВСКИ ОБЛАСТЬ. Шуйски вӀашагӀкхийттача ткацкоотделочни фабрикан коллективо, ССКП XXI-ча съезда майоаггӀара накъа яха яхь а лаьца, производственни керда толамаш даьхад. Итт бетта чухь планал совгӀа пхи миллиони кхо бӀаь эзари сом мах бола продукци арахийцай. № 2 йолча ткацки производстве коллективо шии низаца къаьнара оборудовани кердачунца хийцай. 527 простой ткацки станока когаметта АТ-100-5 М яха 378 автоматически ткацки станок оттаьй. Из оборудовани оттаярах лоархӀам боллаш лакхъелар къахьегама овсарле. Нагахьа санна хьалхагӀа цхьан ткачихас 6—8 станока тӀа болх баь бале, хӀанз 26—28 станока тӀа болх бу цо. Ден-бийсан 2400 метр гӀожа тей ду.

Сурта тӀа: кердача автоматически станокашца кийчъяь ткацки цех.

Н. Акимова фото. ТАСС фотохроника.

ЛИТЕРАТУРНИ ОАГІУВ

ОСМИЕВ Хьамзат

Семилетка цифраш ешаш...

Замах шу деш масса йода
Нана-Даьхе,
Хьа болх даькъал бувца лов,
Адам хьогаш йолча фусам —
Коммунизме —
Вахаргволга сона хов.

Малхбоалехьа, малхбузехьа —
Масса метте —
Парте дешаш тахан дувц,
Ха йоа ца еш гІатти, зехьа,
Из кхоачашде
Адамаша наькъаш лувц.

Халкъий хьаькъал, халкъий кхетам
Даьшха, литта
Партес вайна хьалхадоах,
Семилетке хургдар дувцаш,
Цун дешаша
ГІоза кхоане сийрдайоах.

Партес аьннар ханнахь ца деш,
Юкъах дисаь
Моттиг сага йовзаш яц,
— Партес аьннад — хаьда да из! —
Йоах хІанз наха,—
Шийла доккхагІ тешал дац.

ДоттагІволчун дог гІоздоаккхаш,
Масса хана
Сийрда дош вай парте оал,
Іаьржа моастагІ корзагІвоаккхаш,
Матар вугаш,
Ду цо вайна цІена доал.

Лохехь леста шовдаш санна,
Ва тха парти,
Халкъий уйлаш хьогахь лест,
Тешамерча хьа бе ена
Из заман чарх
Даим толам болаш кхест.

Коммунистий парти хилар,
Партех тешар —
Коталоний хьаст из ба,
Къамий шоайла вошал хилар,
Къамий цхьоагІо —
Даьхен чІоагІал цунца я.

Лакхча дукъ тІа яьннай тахан
Нана-Даьхе,
Дерриг дуне цу тІар гу,
Коммунизман гІоза кхоане,
Сийрдаяьнна,
ДІахьежача шаьра гу.

Адамашца дагаювлаш,
Дергдар дувца
Парте ший тІум вІашагІтох,
Семилетка цифраш ешаш
Тахан вайна
Дукха хІама дагадох:

Къаьна, къона зама леташ
Дувлча герзех
Мехка лаьтта дикъа дохк,
Іийша моцал, лайна шелал,
ТІемах баьга
Ийрча баьнна илла мохк,

Вай лелочох дош ца хеташ,
ГІаьра моастагІ
Арккъал ухаш вийла ха,
ГІишлош хьалъе моттиг шаьръеш
Болх беш болчар
ГІор тІа белаш йийтта ха,

Биркъа, меца, наб-са доацаш,
ЗІамга, воккха
Турпал хинна лаьтта ха,
Ер тахане дагакхоабаш
Деникинах
Вай даьй майра лийта ха,

Герак маькха виъне екъаш,
Хало йолаш,
Къона Іаьдал даьнна ха,
Турпал воацар вожаргволча
Халча хьал тІа
Массе турпал хинна ха...

ДагайоагІий шоана, кІантий,
Заман Іуйре?
Вай ди цунна тара дац,
Даьхен ираз дикагІ довза
Вай из Іуйре
Йицъялийта йиш ма яц.

ДІайха хьоцар гІор тІа легаш,
Хала хьадаьр
Бера цІаккха хецаргдац,
Дорха бІаргаш вайга лекхаш
БагІараштa
Из дІахайча хьалхадац.

Замах шу деш масса йода
Нана-Даьхе,
Хьа болх даькъал бувца лов,
Адам хьогаш йолча фусам —
Коммунизме —
Вахаргволга сона хов.

ЧАХКИЕВ Ювсап

Тахан Іа фу ду, са доттагІа

Алал сога, са доттагІа,
Хьа дог гІоза сенца дувл?
Іайха тахан беча балха
Съезда сийна Іа фу ду?
Алал сога, са доттагІа,
Хьай ка тахан сенца йоал?
Хьай мохк тоабеш хье малагІа
Дакъа лаьца тахан воал?
Алал сога, са доттагІа,
Нах мишта бах хьона хой?—
Хьайца вошал, доттгІал дола
Кхыдоа къамаш — лоалахой?
Алал сога, са доттагІа,
Новкъосташца йий хьа яхь?
Вахар денна тоалуш доагІа,
Цунна юкъе Іа фу дахь?
Алал сога, са доттагІа,
Тоалой вахар болх ца беш?—
Айла юкъе когаш текхош,
Наха наІалт кхайкадеш?
Алал сога, са доттагІа?
Хье кхоаненга мишта хьеж?
Кхоане ирзе хургйий теш хьа
ДуІаш дарах, болх ца беш?
Алал сога, са доттагІа,
Гуйре чу Іа ийцайий?
Виц ма лелахь Іа тІадоагІа.
Іана кийчо хьога фуй?
Алал сога, са доттагІа,
МалагІ кийчо яь ва хьо?—
Воша кхоана хьа цІавоагІа,
Мишта накъа гІоргва хьо?
Алал сога, са доттагІа,
Хьай ха, вахар кхо ца деш,
Хьай къам сийрда далар дезаш,
Вий хьо тахан гІулакх деш?
Алал сога, са доттагІа,
Хьа бераша мишта деш?
Коммунизман уйла йолаш
Вий хьо бераш хьай кхедеш?
Алал сога, са доттагІа,
Хьай зама хьо йовзаш вий?
Хье вол-волча ара, цІагІа
Заман гІулакх долаш вий?

ВЕДЗИЖЕВ Ахьмад

Ахриев ГІапура сийна

(Партизаний илли)

Аренаш дІатовжа,
Ма дека шо лоамаш!
ГІайгІано, гой шоана,
ЦІимхар яьй юхьмараш.
Іоажало хаттанза
Мехкагар воІ ва хьош,
Тахнарча гІайгІано
Докъадаь дегаш леш.
Мел ханза эттар хьо,
Тахан хьо таьзет.
Халкъо юкъар лийрхІа
ВоІ мехках тахан къаст.
ЦІеро мо кер боагош
Дегашка гІайгІа кхест.
Цун валар лоа ца луш
ГІалгІайче матар лест.
Цун сийна, доттагІий,
Кортош дерзан даха,
Іоажало из вахьарах
Къонахлах ма доха
Цун Іоажал — валар дац,
Цун цІи хургья яхаш.
ГІертарна ший мехка
Ирзе вахар лаха.
Халачох къийхкача
Атта дар нийслуш дац,
Лира ца къийсача
ПаргІате хулаш яц.
ДегІа лоІам лехарх
Толамга кхоачаргвац.
Зовза вар дунен чу
Сий долаш вахаргвац.
Ший вахар сов даьнна
Къастац из вахарах.
Вацар из ше лерхІаш
Дуненах Іаьбарех.
Са мехка шо лоамаш,
Шун хозне езарах,
Ца Іабаш велар из
Шох векха лоамаро!
Духхьал ший цхьан сина
Аьттув цо лийхар бац,
Цун дагахь мехкацар
Безам бовш хиннабац.
Халкъа ираз доаккхаш
Ший вахар кходаьдац.
Мехкага яьхар цо:
Эшшача со хьа ва!
Фу дергда, иштта я,
Массане кхел хІаьта.
Цхьаккха вац йиш йолаш
Ца ваха цу лаьттах
ГІапур мо ший халкъа
ТІехьале а йита,
Венначун цІи йоврґъяц:
ЦІи ют цо ший метта!

ПЛИЕВ Махьмад

Нана

МалагІча таразтІа узар хьогІ са нана
Аз хьоцар сай мерза из безам.
МалагІча дешашца хойтар хьогІ са нана
Аз хьона сай дега из тешам.
МалагІча дикашца могар хьогІ са нана
Сай декхар юхденна хьо вала.
Даиман дог делаш, хьо даим гІозьяьнна
Хургйолаш фу ду аз хьа ала?
Іа сона мел йоаяь, йІаьха Іана бийсаш
Аз фу-даь юхъекхар хьогІ хьона
Со хьесташ Іа сона, мел даьха уж барташ
Аз маца юхдоахар хьогІ нана.
Мел чІоагІа наб яйна, кІаьдвенна со хилча
Хьо духьал къахьийга чу вена.
Іа сона хьоасташ керте кулг дилча
кІаьдвалар ма холац со нана.
Са вахар фу вахар, хьо раьза со еце
Хьа накха бицбенна со вахе.
Хьо йицъяь дунентІа аз вахар каръэце.
Дусалда согІ дуне из вахар.
Іа сона мел йоаяь йІаьха Іана бийсаш
Со цІаккха йицлург яц хьо нана
Со хьесташ Іа сона мел даьха уж барташ,
Аз кхолха юхдоахарг да хьона.

* * *

ДоттагІал

ДоттагІал дац чайне вена
ВІашка детташ пива мелар.
Сай са санна вез хьо сона
Яхаш, вІаший дегІал ахар.
ДоттагІал дац моаршал телаш
Гаьннар кулгаш лувцар аьнна.
ВІаши чІоагІа бела белаш
Тоама хабар дувцар аьнна.
ДоттагІал дац барцкъан тарра
Дохкаш-эцаш дага дехча.
Муа боацаш ше-ма дарра
Хотталуш, цкъа из дехча.
ДоттагІал да халча метте
ДоттагІ хьона хьалха вувле.
Лазар кхийтта висав метта
Аьлча, керчохь ала бувле.
ДоттагІал да гІайгІа — хатар
Ираз санна декъаш вале
Эшаш хуле хьона хьалхар
Ший са даллал денал дале.

ОСМИЕВ Яхьья

Октябран седкъа

Цу Октябран гІоза седкъа
Эрсий мехка хьалбаьлар,
Сийлахь партен нийсхон дакъа
Лоам босешка хьалкхаьчар.
Баьччан хьехам бизза бувцаш
Большевикий парти яр,
Къамий машар вІашагІбехкаш
Новкъост-воша Серго вар.
Эрсий мехка болхлой классо,
Вежарий куле кховдадир,
Октябрца гІалгІай мехко
Рузкъан аьлий лелхабир.
Денгар-денга хозлуш, тоалуш,
ГІоза кхееш ший тІехье,
Октябрца машар чІоагІбеш,
ХьайоагІа-кха вай Даьхе.
Нийсде хІама Октябрца
Укх дунен чу долаш дац,
Хьоца дог ший гІоздаланза
Къахьегарех цхьаккха вац.

ОЗИЕВ Салман

Колхозхой сайре

(илли)

Пандар беций
Хоза лекхар,
Колхозхой цІа боагІа!
Цар оаз еций
ИллегІ екар,
Аре кхайкош чІоагІа!
Дийнахь дика
Къа а хьийгаь,
Толамаш совдоахаш,
Ялат аьрда,
Ялат дийга,
ЦІендаь уж цІа боагІа.
Ялат хьувкъар
Безам беций,
Партес кхайкош хилча?
Вай массане
Декхар деций
ГІовттар, цо хьааьлча?
Цун хьалхленца
Халкъан боахам
Сийрда, хоза тоабеш,
Ялат хьувкъаш,
Къона болам
Хьинар айдеш, хьоабеш,
Кхоачашдергда
Вай цун цІерца
Цо хьаккхайка мел даьр,
Белгалвоаккхаш,
Ший мекъалца
Воай болх телха мел бер.
Пандар беций
Хоза лекхар?
Колхозхой цІа боагІа!
Цар оаз еций
ИллегІ екар,
Аре кхайкош чІоагІа!

ЧАХКИЕВ Саид

Бийсана

ДоттагІ, тховсар хьо ма леткъа,
Еннай яхаш бийса баьд:
Сигалара сийрда седкъий
Города тІа Іолийгад.
Или даккха дог са доагІа:
Даьхен безам дег чу ух;
ХІара цІагІа, хІара бІоагІах
Кхораш санна лампаш ухк.
Гу трамваеш касто сувцаш...
Волле соца, са доттагІ!
Коа тІа баьнна, цхьацца дувцаш
Хайша багІа боккхий нах.
Йоага лампаш-тайп-тайпара...
ГІанахь санна хеталу —
Тикашка дар тхона арар
Доккхча корех бІарга гу.
Оаз я хозаш, гаьнар, йиткъа...
Безамах са дог дизад!
Сигалара сийрда седкъий
Города тІа Іолийгад.

ЛЬЯНОВ Махьмад

Советски сега дош

Аз къахьегаргда. Къахьегамца мара
Вахар сона хетац цхьаккха мах болаш.
ЖІов бе а елла, оаташ лоаман кхера,
Со вода коммунизмангахь никъ боаккхаш.
Со хьаша хинна вена вац сай мехка,
Венавац алхха сискалах варста,
Венав сигленгахь урагІ кемаш лехка,
Бетта кер чура даха из цІаста.
Аз бакъду моцагІ фаьлгашца дийцараш,
Дунен юхьамараш, къахьегаш, эргайоах.
Іалама нувр тилла, доахаш уж иллеш,
Сай кхоачара мохк аз денна бу хозагІ.
Аз техача жІовна кІалхара гІатте,
Сийг седкъа хинна лаьттан гонахьа кхест.
Маьлха Іаькъа санна, сийрда а баьле,
Цо хозалца миллионий бІаргаш хьест.
Готта хет пятилеткаш тахан сона,
Со семилеткаш кхоачашъе волалу.
Тезисаш еш аз. Дего са, гІоздаьнна,
Партес цар тІа хьахьекха никъ къоабалбу.

Юсупов Іалихан

Къахьегамах

Дагадоаллар, де мел гІертар
Іа кхоачашду, къахьегам.
Наха веза къа мел хьегар,
Наха, мехко бу цун хам.
Къахьегачун я вай зама,
Къахьегам ба ираз, сий.
Дезала а ва-кха гоама
Къа ца хьегар. Из саг вий?
Къа ца хьегаш гІертар ваха,
Дер дуаш йоа жуккарг я; —
Хьаьнал бахаш болча наьха
Рузкъах лета наца ба.
Дагадоаллар, де мел гІертар
Іа кхоачашду, къахьегам.
Хьоца ираз шийна лехар —
Из да вахар, из ба чам.

ГІалгІай меттала, 1958-ча шера

Іаьльмате доккхий хІамаш карагІдаьннад 1958-ча шера советски халкъа: дуккха а керда заводаш, фабрикаш, электростанцеш ехкай, цІаккха а ца хьийкъача тайпара дика хьийкъа ялат чуийцад, халкъа боахама массе а доакъошка лакхъеннай къахьегама овсарле.

Иштта беркате хиннад 1958-гІа шу Нохч-ГІалгІай республикан культуран гІулакхаш тоадалара даькъе а. 1958-ча шера Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен издательствос кепа теха алхха цхьан гІалгІай меттала арадаьхача говзамеча йоазонаша а хьаьокх цу даькъе мел дукха болх баьб.

1958-ча шера гІалгІай меттала араьяннай ер литература: писателаша Муталиевси Осмиевси вІашагІтеха нохч-гІалгІай писателий сборник «Даьхе», писатела Базоркин Идриса вІашагІтеха «Репертуарни сборник», Муталиев Хьажбикара «Бирса ди» яха поэтически сборник, Осмиев Хьамзата «Дега оаз» яха поэтически сборник, Ведзижев Ахьмада «Бирса шераш» яха дувцарий сборник, Зязиков Бахьауддина «Советски сега лоІам» яха дувцарий сборник, Яндиев Джамалдина «Наьна лоамаш» яха поэтически сборник.

Укх деношка арадаргдолаш да гІалгІай меттала язъяь къонача писателийи поэтийи произведенеш чуйолха, къоначa поэта Чахкиев Ювсапа вІашагІтеха «Къона дегаш» яха сборник, «Дега иллеш» яха поэта Хашагульгов Махьмада сборник, «ДоттагІчун васкет» яха Ведзижев Ахьмада поэтически сборник.

Цу вай цІераш яьхача гІалгІай писателий произведенел совнагІа 1958-ча шера кепа теха араьяьнна а яргІолаш а эрсий метталара гІалгІай меттала яьха Пушкина, Лермонтова, Гайдара, Горьке, иштта кхычар а дукха произведенеш я.

Москве писателий съезде

1958-ча шера 7-ча декабре, Москве Йоккхача Кремлевски дворце хьайийлар Российски Федерацен писателий Хьалхара съезд.

Нохчий-ГІалгІай писателашкара делегаташ болаш цу съезде бахаб вай республикера писателаш Арсанов СаІидбей, Зязиков Бахьауддин, Муталиев Хьажбикар, Мамакаев Мухьмад. Цу делегател совнагІа кхайка цу съезде бигаьб вай республикера гІалгІай поэт Яндиев Джамалда, Ксендзова, иштта кхыбараш а.

Критикеи библиографии

„Лоаман илли“

Нохч-ГІалгІай книжни издательствос арадаьккхад гІалгІай дикагІа болча поэтех волча Яндиев Джамалдий стихай «Лоаман илли» цІи а йолаш эрсий меттала дола сборник. Цу юкъе яхай тайп-тайпарча хана язъяьча поэта произведенех дикагІъяраш. Дешархошта шерра йовзаргъя писатела творчество: цун тематика, стихаш язъяра стиль, стихай чулоацам, форма.

Поэто ший стихаш язъеш йола темаш тайп-тайпара я. Цо язду масса халкъашта а, царна юкъе гІалгІай къаманна а, иразе вахар гучадаьккхача В. И. Ленина, шийна дукха езача Даьхенах, цун дегах — Москвах, поэта декхарех. Говза язъю Яндиев Джамалдас философски уйлаш йола стихотворенеш, безама лирикан хьакъехьа.

Ший даьй зама дагаеха поэта язду:

Даар ва доацаш,
Вахар ва доацаш,
Цар Іаьржа дуне
Іаьржа каш а дар
Цхьабакъда хьатІаера сийрда зама:
Дунен тІа тІоа сегар,
Дунен тІа ди даьлар,
Лоамаш сийрдадаьлар —
Ие даьр Ленин вар.

Из стихотворени халкъан багахбувцама формах язъяь я, хІаьта поэта халкъ дукха дезилга а, ший поэзен хьаст халкъан багахбувцамах цо лоархІилга хьахьокхаш а я.

Поэта дика хов ший никъ хала болга, цудухьа ший халкъа мамогга дукхагІа пайда бала гІерташ ва из. «Іуйрен уйлаш» яхача ший стихотворене тІа поэто язду:

ТІехьа ма виса, чехкле кога
Лоамаш кхайкош илли деко,
Іа дунен тІа ца даьр дац хьа,—
Йоах сога детталуча дего.

Ший Даьхех дувцаш, поэто гучадоакх из йоаккха, йІаьхий, хоза хиларах ше дог гІоздаьнна волга.

ГІай доацаш,
БІарга мел ез
ЙІаьха ул хьо,
Ва со кхеваь,
Ва са Даьхе.

Москвал дезагІа хІама дац поэта. Поэт Москве вагІац сагот а денна шаьрача аренашкеи хозача улицашкеи хьажа (цу хьакъехьа-м лоамашка сакъердамегІа хет цунна), из вода цигача Москвана дега чура баркал алар духьа, къахьега цунгара бокъо яккхар духьа, хІаьта, керттерча даькъе, ший дог цІенача уйлашцеи кІоаргача кхетамцеи хьалдизар духьа.

«Хьетт» цІи йолча ший стихотворене тІа поэто харцду Іаламо деш дола зе. Лоамашка даша доладелар лоа. Лохехьа ядача моттигашкахьа Іачухьедар дукха лоа, шана галаш, шоашта духьал мел нийсъенна хІама йоаеш. Шаьрача моттиге кхоаччашехьа а юхасецар из. БІайхача малхо дошадир деррига лоа а ша а. Цар низ дІабаьлар. Цудухьа ше хьаотт хаттар: натахьа санна селла чехка ший низ дІабаргбале, хІана дир токхамо села дукха зе?

Дика язъе карагІдоал Яндиев Джамалдийна Іаламах йола стихаш. Говза хорж цо Іалама сурташ дахкара эша басараш. Къаьстта дика я цу хьакъехьа йола «ДогІал тІехьа» яха стихотворени. ДогІа сецар, дуне хоздеш я дошоча малха зІанараш, босешка гІолла тоатолаш доагІа, цІаьхха гучадаьннад сигала тайп-тайпара лепаш хоза бесаш дола селий Іад, дог айдеш, дегІа хозахеташ, вахарцара безам совбоаккхаш да фо. Фу хургда цу суртал хозагІа хІама?

Стихотворени йистейоал укх дешашца:

Тайп-тайпара бесаш лепаш,
Эттад сигал Іад.
—Хьажал, да ма вала цун,—яхаш,
ГІаддаха бераш уд.

Вахарцара безам совбоаккхаш я вІашнийсдара хьисапе язъяь «Фийгъя стихотворени. Ялат дика хьувкъарга дог доахаш, наха фийг аьхача лаьтта Іочубол. Сага бІарга а ца гуш ул из цигача цхьа ха яллалца. Наха хьийга къа бахьан долаш, ахкан малхо йІовхал енна фийг хІи ка а хиле хьалтІабоал. Мело хьекхача михо эга а беш латт из. Иштта да поэта илли а. Поэта дега чу хьахинна цхьа ха а яьккхе, лаьчан ткъамашца дІадода из гІетте дунен тІа гІолла.

Поэта гІайгІа е а хов, цхьабакъда цун гІайгІане уйлаш сийрда я, вахара дукхагІа хам байташ я. «Къоанал» цІи йолча ший стихотворене тІа цо язду:

Гурахьа гІа санна,
Легаргда са керта чеш.
ХІаьта а детталургда са дог,
Са сега бІарг белабеш.

Поэта бІарг белабеш дог детталургхилара бахьан фуд аьлча къона къаваллалца поэт мехка иразо дог гІоздаьккха хургволга, йокъал эттача хана догІанна сутара дола лаьтта санна, даиман вахара сутара хургволга, массаз а из ший халкъаца хургволга да.

Башха хоза а кІоарга маІан долаш а я Яндиева лирически стихотворенеш. Кхалсага лоархІам беш, цун бокъонаш шеръелга дезаш я цун «Лейла», «ЙиІийга» яха стихотворенеш. Поэта деза йоІ эхь-эздел долаш, безаме, хьайина хилар. Иштта из ца хуле из сонта я, гІожа я аргда. ХІаьта наьха аьла-дит къахьа ма дий. Кхыча стихотворене тІа поэто дех шийна дукха езача кхалсагагара, шийна безаме бІарахьожилга. ТІаккха гучадаргда цунна поэта цІена дог, боккха безам, хІаьта цІаккха хувцалургйоаца уйла.

Яндиев Джамалда — визза дегІавена поэт ва. Вахар хоастадеш, нах вІаши хилийта гІерташ, къаьнарчоа, зенерчоа духьал, кердача, дикагІчоа тІехьа къовсам лоаттабеш я поэта еррига творчество. Поэта декхарех лаьца цо язду:

...поэт
Вай тІехьенга
Вол кхачар кхийре,
Хьай уйлашца,
Хьай иллешца.
Вол дІаяьккхе
Адам дикагІ кхеде хьажалахь!

Шеко яц «Лоаман илли» цІи йола стихий сборник вай книжка дешараштa чІоагІа сакъердаме хургхиларах.

ФЕЛЬЕТОН

Мекхаш-Солса

Солса а цІагІара бераш а кхоабар Солса ши сесаг я. Солса даарах кхоачам беш вац. Цунна малар дукхагІа деза. Малар цо денна ийду. Бакъда дулх-м бетта дика эце шозза мара эцац. Истий балха болх, бераш деша долх. Солса цІенна чІега а белле, гІой мала а меле, карта са бувча пхьегІа тІа, цІогиргах мукх а хьекхаш, багара гІаьле ца хадиташ сайранга вода. Картах букъ дІахьийкха зарз еннача цун морача китаалах дукхача наха юкъе Солса вовза хала дац. Бакъда иккаш-м цун масса хана чу хьежача саг гургволаш къаьга кул. Доша даьча циска цІог санна дола, моажа бос леста Солса мекхаш дукхача хІамах лургдац. Каст-каста цо хьувзадеш, жІале цІог мо хьайзад уж. Царна гІулакх цо къаьстта дикагІа ду балха баха мехкарий сайрина цІабоагІача хана. Шийна юхе гІолла уж тІех боалаш цо царга лекха цун бІаргаш къаьстта сийрдадоал, мора бос бола лакха бухари элтара кий оагІаро хьажа тІа йоал. Тамаш а яц. Шин сесаго дечох кхоачам хули денна, кхы дер хІама доацаш, мелаш волча Солсана. Маларах дуккха ма доди. Бакъда, мехкарий-м дилла цига хула Солса дика вовзаш, цо ший истий боацор а довзаш, нагахь эздела сайра дика ца йийцача, кхы цунгахьа дІахьожаш бац. Бакъахьа а бац!

Цхьан сарахь балхара цІавоагІа Халат, салам а денна, сецар Солса вагІача.

— Солса, — аьлар цо цунга, — даьллахь, чІоагІа хьох тамаш ма яьй аз, дилла меле а хул хьо, массаз а укх пхьегІа тІа а вагІа хьо. Сагот лаци хьа цхьаккха а хІама ца деш вагІа. ХІаьта сона дийцар бакъдале, шин сесаго села болх бешхье а, дика хуле бетта шозза мара дулх а халац йоах шун цІагІа. Деша дагІаш бераш а ма дий хьа. Хувца мегаргъяцар те Іа хьай оамал?

Халата къамаьл сецача цо къамаьл деш а ца социташ ше цІогиргах хьекха мукх цІогарг доаллача аьрда бе деллар Солса. ТІаккха Халата бирса дІа тІа а вирза, аьтта кулгаца мекхаш а хьувзадеш, — къонах, хьо аьнна ваьннавий, — аьлар Солса,— бакъдар аьлча Іа дувцар хьайна тІадоацар да. Дале а хІанз аьнна ваьннав хьо из. Цкъа дале — со наха хьехам телаш кхийна вац. ШозлагІа дале—шортта цІагІа дІабаха нах боллашехь а балха аххал Іовдал барех а вац. ХІаьта, цІагІа дулх кІезигадукха хилар Іа дувце, тахан укх цхьан дийнахьа хьона са мекхаш хьаьна ца гой а, тха цІагІа дими ца буаш цхьа ди дІа а додац хьона. Наха дувц яхачунга ла ца дувгІаш, массаз а са мекхашка хьежа хьо, цох ховргда хьона тха цІагІа дулх кІезига хул, дукха хул.

ДІахо дувцарех шийна цунгара жІале яппар мара кхы хІама хозарг ца хиларах тийша Халата ший къамаьл цу тІа сацитар.

ШоллагІча дийнахь базар тІа вахача Солса 200 грамм думи ийцар. Ше пхьегІа тІа водаш, дими хьекха мекхаш хьаьн а даь, дилла хьекха из пхьегІашлоатторгачу дІа а билла, хох сискал кхоаллаш мала а менна, массаз санна, пхьегІа тІа вахар Солса.

Халат а волаш балхара цІабоагІа пхи-ялх саг, Солсага салам а денна, кІеззига ха яккха сайцар. ГІаьленаш а увзаш, уж балхах лаьца цхьаццашишша дувцаш латтача хана едда тІехьа ера Солса юкъера йиІиг.

— Воти! — аьлар цо, картах букъ а теха, цІогиргах мукх хьекхаш вагІача даьга, — Даьра Іа мекхех хьекха дІабилла дими Гошаьр циско, со тІехьа уддашехь а бихьа а бихьа, биа-м биар хьона, — аьнна.

Из шийна хоззашехь а хьал ура иккхача Солса багара тІаьле Іоежар, ший къайле гучаяьккхача йиІига эгІаз вахача цун басилгаш етталора, къоарзадаь бІаргаш, лелха санна тІадаьхкадар.

Иштта да, шоана дика хиларгаш, шу дикаца дукха дахаргаш, цхьан Солса гІулакх. Кхы бий теш уж мо Солсаш? Жи вари, хьажалаш бий. Бале бахалаш уж, дохьажах йизза гизгаш санна, шоаш болх а ца беш, наха даьр дуаш, дувхаш, молаш баха Солсаш нокъзара. Ма тела царга е салам а е Іалам а!

Мехкари! Шоана юкъе а ба шоана, шоай ей уйла хиларца кІал цаІ с кхы совгІа истий болча нахага маьра а ухаш шоай ираз доадераш. Жи вари! Ала царга—ма хила сел Іовдала!

М. ХАШАГУЛЬГОВ.

Доазол дехьара

Бхилая строителий толам

ДЕЛИ. (ТАСС корреспондент П. Кречнев). Советски Союза новкъосталца Бхилаэ (Мадхья Прадеш яха штат) металлургически завод хьалъеш болча строителий болх сихбеннаб. ХIара денна дегIаухаш латт гIишло, металлургически завода хьалхарча очередера керд-керда объекташ йистеювл.

Советски индийски строителаша керда къахьегама толамаш а доахаш хьалъетта яьлар хьалхара домении пийшк. Из гIишло йистеялар дездеш строительствон директор волча Шривастовас цIеро ца йоагую тIеххьара кирпишк тIайиллар домениипийшка гIовна тIа. Къаьнарча индийски Iаьналах эггара тIехьагIа тIайиллача кирпишканна кIалха дошо эппаз деллад. Цу деношка тоабаь а баькха, болх бе болабалийтаб электровоздуходувни станцен хьалхара яй.

Бхилаерча металлургически завода строителашка керда къахьегама толам баккхарах моаршал а хоатташ, «Хиндустан таймс» яхача газето язду, хьалхара домении пийшк хьалъетта яккхари электровоздуходувни станцен яй болх бе болабалийтари «строительстван хьалхара очередь йистеяларгахьа баькха гIа ба» яхаш.

Де Голль Алжире вахар

ПАРИЖ. (ТАСС). 3-ча декабре Iурра французски правительствон керте латта де Голль Парижера Алжиреи Сахареи вахар. Пхе дийнахьа цо бергболча наькъ тIа де Голль накъавоаккхаш хургба тIема министр Гийома, Алжира гIулакхий генеральни секретарь Бруйе, национальни оборонан генеральни штаба начальник адмирал Кабанье.

Парижски газеташа еча комментарешка хьажача де Голль Алжире диазлагIа вахар алжирски дош машарца къоастаделга лерхIаш дац. Печато белгалдеча тайпара из вахав алжирски къаман кортмукъален эскар «бокъонца дохаде».

Буржуазни газеташа гуччахьа дуьц Алжире французски эскарий тIема гIулакхаш чIоагIдара хьалаш. «Пари-журналь» яхача газето иштта язду къаьстача пункташта сиххеи чIоагIеи тохара «кердача тIема тактиках», цунна раьза волаш ва, газето яхачох, Алжирерча французски эскарий командующен Салана меттел вола инарал Шаль.

Еженедельника «Карфура» а иштта йоах, де Голль Алжире вахара керттера дар — «тIема проблема» къоастаяра гIулакх сихдар, «гIайттарий ерriга бандаш хIалакъелга» да.

Парижски газеташа иштта белгалду цу наькъа де Голль Алжир «экономически а социальни а дегIаяра план кхоачашъелга дIадоладалийта» дезаш волга.

Дукха ха йоацаш, долаш долча расистски законашта кхы тIа а негрий кхалнах удостоверени доацаш улицагIа ара бовла бокъо йоцаш распоряжени еннай Южно-африкански Союза правительствос. Иштта Къулбехьен Африкера чарех нах ца хеташ увттадеча законаша эгIаза бигаб цига баха миллионаш бола нах. Уж чIоагIа духьал ба «апртеида» политикана (расашта нах бекъар). Иоганнесбурге цу хоарцонашта духьал яь негрий кхалнаьха демонстрацеш хилар.

Сурта тIа: городе Иоганнесбурге правительствон расистски политикана духьал демонстраци еш ба кхалнах.

Чехословацки телеграфни агентствон фото.

ТАСС фотохроника.

Индени Пакистанеи доазон тIара керда инцидент

ДЕЛИ. (ТАСС). «Хиндустан стандард» яхача газета корреспондента Шиллонгера 2 декабре беча хоамах пакистански эскараша тIом соцабеаьнна баь бэрт бохабир Ассам яхача штатеи Малхбоалерча Пакистанеи юкъерча доазон тIа, Инден лаьтта дов чу а деш.

Ассам яхача штата правительствос Малхбоалерча Пакистана правительствога зулама шоаш чIоагIа духьал хиларах яздир.

ООН-а генеральни секретарага Камбоджан правительствос дахьийта письмо

ПНОМ-ПЕНЬ. (ТАСС). Пном-Пенера беча хоамах, Камбоджан правительствос ООН-а генеральни секретарага Хаммаршельдага Таиландо Комбоджаи Таиландаи юкъерча доазон тIа дуккха эскар тIаозар дIахойташ письмо дахьийтад.

Комсомольски актива семинар

Укх деношка № 5 йолча ремесленни училище чакхъяьлар къахьегама резервай дешара заведеней комсомольски актива республикански семинар. Нохч-ГIалгIайчен столице баьхкар училищай комсомольски комитетий секретараши, членаши. Семинара керттера де лаьрхIар—ССКП ЦК ноябрьски Пленума соцамаша маяхха училищай комсомольски организацей болх тоабара наькъаш хьехилга дар.

Семинара хьалхарча дийнахьа комсомольски организацешкара культурни-массови балхаш дувцаш доклад йир къахьегама резервай управленен начальника заместитела нов. Латышевс.

Семинаре къамаьлаш даьча ВЛКСМ Грозненски горкома секретара нов. Косминеи ВЛКСМ обкома секретара нов. Голубовскеи дийцар комсомольски собранеш дика кийчо еш чакхъяха езилга, республике дахача къамашта юкъера доттагIал чIоагIде, кагирхой коммунистически уйланца хьалкхебе безилга, комсомольски актив шеръе, ССКП XXI-ча съезда сийна тIаийца декхараш сийленца кхоачашде дезилга.

ВIаши балха опыт йовзийташ къамаьлаш дир Наурски районерча № 2 йолча училищан комсомола комитета секретара нов. В. Лесниковс, № 5 йолча ремесленни училищан комсомола комитета секретара нов. Овечкина Валентинас.

Семинаре дунен мехкашта юкъерча гIулакхех доклад йир лектора нов. Бродске.

Семинарах хилар комсомольски актив кхетамца хьалкхеяра дика школа.

Г. ЗАСОРИН.

Первични парторганизацей секретарийи пенгазетий редакторийи семинар

ССКП Первомайски райкоме хилар парторганизацей секретарийи пенгазетий редакторийи семинар.

ССКП XXI-ча съезда новкъоста Н. С. Хрущевс ергIолча доклада тезисаш дIайовзийташ первични парторганизацешта хьалхашка латтача декхарех лаьца доклад йир ССКП райкома агитацени пропаганданни отдела заведующес нов Степновс.

Пенгазет мишта кийчде а арахецa а деза дийцар районни газета редактора декхараш кхоачашдаьча нов. Галаев Хьасана.

Организационни-партийни болх бувцаш къамаьл дир ССКП райкома орготдела зеведующес нов. Семейкина.

Семинаре дакъа лоацаш хиннараш районни газета редакцен а типографен а балхага хьажар.

С. ДУДАРЕВ.

Тоабергба школай болх

Хьехархошеи даьша-ноаношеи халкъа дешара гIулакх тоадарах дувцараш

Укх шера 16-ча ноябра денз рай-кха лаьрхIа я хьехархой коллектив:оне хьехархой коллективайи даьйнойи собранешка ССКП ЦК-еи СССР Министрий Советеи «школан вахарцара бувзам чIоагIбарахи дIахо йодача хана халкъа дешара система эргаяккхарахи» долча тезисай проект йийцай. Хьехархошеи даьшаноаношеи дегIIара раьза а хинна тIаийцад из боккха лоархIам бола исторически документ.

Тезисаш ювцача хана школаш эргаяхара хьакъехьа дуккха практически предложенеш йийцай собранешка хиннараша. ЖIайрахарча 7-шерарча школан хьехархошеи Дариальски юртсовета чуйоагIача зIамигача юрташка бахача нахеи ЖIайрахарча 7-шерарча школах 8-шерара политехнически школа-интернат е йоах, цу зIамигача юрташка юххьера йийъ школа дIа а йоаккхаш. Уж зIамига юрташ ЖIайрахьана гаьна а яда, хIаьта цу юрташка тоъал гIалгIай хьехархой а бац.

Мужечерча 7-шерарча школах бархI шерара политехнически школа яр дех школан хьехархошеи даьшаноаношеи.

Первомайскерча 7-шерашча школах юххьера школа а яь, юкъера школа йитар дех хьехархошеи юрта бахача нахеи. Юкъера школа йитар лов царна гIалгIай къаман кадраш кIезига хиларах. Итт класс яьккха кагирхой институташка деша бахача царех халкъа дешара органашка а кхычахьа а балхаш де кадраш хургья.

Юкъерча школан вахарцара бувзам укх гIулакхашца вIаштIехьбакцар лаьрхIад дешархоех тайп-тайпара юртбоахама балхаш дергдолаш дешара-производственни бригадаш вIашагIйохка. Нестеровски МТС еннача техниках пайда а эцаш шофераш, комбайнераш, трактористаш кийчбе, школерча мастерске слесараши, токараши кийчбе.

Итт класс яккхара тешал хьаэцача хана специальность хилара документ хьаэцаргда дешархоша.

Цул совгI школе уйнаш дилар, дахча даккхар, даа хIама кийчдар, ужжамо кхыдола балхаш а дергда дешархоша.

Юкъерча школан завучо Гончароваси, Мужечарча 7-шерарча школан хьехархочо Евсееваси предметаш хьехаш болча хьехархошта дешара программа, кIирах 12 сахьат хургдолаш, кIезигах яр дех.

Мужечарча школан хьехархочо К. Н. Ленниковас физика хьехача хьехархоша шофереи, электрикеи специальность Iомайича пайдане хургьяр яхаш дийцар.

Хьехархоша Семейкинаси, Пановаси, иштта кхычари юххьерча школе болх беш а лаккхера образовани йола хьехархой хилча бакъахьа бар яхаш дийцар.

Дешархой даьй Скрипченко, Богданов, Лямзина, кхыбараш 8-шерарча школе илли алара, музыкан, кружковойи пионерски балха сахьаташ дукхах хилар дезаш бар.

Шеко йоацаш да школаш эргаяхаро дIахо йодача хана халкъа дешара гIулакх тоадергхилар.

ПЕРЕПЕЧАЕВ Б.,
райОНО инспектор.

БархI шерара дешар йистедаккханза даргдоацаш хиларах дола закон эшаш да

Халкъан дешара а хьалкхувш йоагIа тIехье хьалкъеяра а, юкъе дола доккхий кхоачамбоацараш дIадахара хьакъехьа йолча ССКП ЦК-аи СССР-а Министрий Советеи тезисаш хьахьокх мел йоккха йоакхо ю Коммунистически партеси Советски правительствоси кагирхой нийса хьалкхебара. Цунца дувзаденна дагадох бераш школе дешанза даргдоаца хьал оттадара гIулакх. ДукхагIа дола бераш деша дагIа. Даьшта-ноаношта дика хов шоай бераш деша дезаш долга, хIаьта цудухьа ужаш гIерт шоай бераш деша ухаш хилийта. Цхьабакъда дешара лоархIам ца беш, шоай бераша дешилга Iалаш ца деш бола даьй-ноаной а нийслу. Цудухьа эшаш да даьшта-ноаношта гIод тохарца е кхыдолча таIазарца бераш деша ухаргдола гIулакх Iалашдергдола закон. Цу хьакъехьа дикка пайда бир массехк шу хьалха араяьнна хиннача РСФСР-а ВЦИК-а а СНК-а постановлени. Цу постановленех бераш деша ца ухийташ болча даьшта-ноаношта 10 тума гIод тохар. Сона хетачох, из закон хIанз къа а деннад, хIаьта кердадаккха а цун лоархIам лакхбаккха а дезаш да. Оттаде деза бархI шерара дешар йистедаккханза дargдоацаш хиларах дола закон. Из эшаш хилара бахьан вайна гуччадаргда вай республикан дешара хьалашка хьежача.

Соахка арадаьнна хинна массане дешара хьакъехьа дола закон а кхоачашдеш дацар республикан цхьайолча районашка. Дуккха бераш дар 3—4 классера дIа а даьле кхы деша ца ухаш. Къаьстта дукха яр деша ца ухача берашта юкъе нохчийи гIалгIайи йиIигаш. Масала чакхдаьннача дешара шера 5—7 классашка деша багIар Шаьлан районе кIаьнкаш — 356 саг, йиIигаш — 56 саг; Ачхой-Мартановски районе кIаьнкаш — 356 саг, йиIигаш — 16 саг; Ножай-Юртовски районе кIаьнкаш — 54 саг; йиIигаш — 3 саг. Геттара кIезига яр 8—10 классашка деша ягIа йиIигаш. Статистически хоамех ховш да йиIигаш кIаьнкел дукхагIа йолга, цхьабакъда дешаягIараш лоархIаме кIезигагIа я. Цудухьа бархI шерара дешар йистедаккханза дарг ца хиларах дола закон эша аьнна хет сона. Кердача законаца оттаде деза бераш деша ухилга Iалаш ца деш болча даьшта-ноаношта гIод тохилга. ГIод хьалха хиннача 10 туман меттел шоззакхозза лакхагIа хила деза. Цу гIулакхо дикка пайда бергба массанега дешийтилга Iалашдарна.

В. СВЕТЛИЧНЫЙ.

ГIалгIай йоI—къона хьехархо

1958 шера Кантышеверча юкъерча школе дIаболабаьб ший хьехархочун болх къоначa гIалгIай йоIа—Котиева Лизас.

Котиева Лиза 1956 шера Казахстане юкъера школа йисте а яьккха, 1957 шера, ше яьча Кантышева юха цIа а ена, цхьаькка а ди ца доадеш дIаболабир общественни пайдане къахьегам. Хьалхарча деношка Кантышеверча юртсовете счетовод-кассир болхбеш хилар из, из болх дика вIаштIехьа а баьккхар Котиевас.

1957 шу йистедоаллаш Казахстанереи Средни Азереи шоай даьй мехка цIаухача гIалгIай берашта хьеха хьехархой кхоачам боацаш Кантышевера юкъерча школа хилар шийна хайча, дагадехар Котиева Лизайна хьехархой болх бе. Советски паччахьалкхенна а юртарча дешархошта а цунах пайда дикагI хилар дагадоатIаш карайийцар цо из селлара бехктохкамеи аттабоацеи болх.

Кхетаде хала дац, ханна къонеи хьехархой балха вIалла опыт йоацаши йолча хьехархочун дешархошцара дешареи кхетамеи болх атта а нийса а вIаштIехьабаьнна дIаболабенна ца хилар. Классе дешархой харцахьа лийлача, лерттIа урокаш ца Iомаеш уж бисача, шийна болх булургбац яха уйла керта чу яйя каст-каста оалар цо хьалхарча деношка:

— Сона булургбац хьехархой болх! Хац сона берашца мишта дувца деза.

Цхьабакъда директора Баркинхоевси, завуча Тарасовси, дуккхача хана болх беш болча новкъосташеи шийна телаш хинна хьехам, болато тIалувца аьшк санна ший дагахьа дIаэцаши цунах пайда эца ховши йолча хьехархочо Котиевас 1—2 бутт а балалехьа тамашийна дика вIаштIехьа баьккхар дешархошцара дешареи кхетамеи болх, хIаьта апрель бетта болх тохкаш, Нохч-ГIалгIай хьехархой говзал лакхъяра институтера енача комиссес: методисташа н.н. Таранухаси Бермусеи Котиевах дика хьехархо хургхилар гуча а даьнна, курсашка яха кхоачамболаш методика а Iомадаь кердача низаца дIаболабир цо 1958—59 дешара шера ший хьехархой болх.

Котиева хIанз 4-ча классашка хьехаш я, кхычарел дикагIа цунга из болх булургхиларах шоаш тешаш хиларца, школен дирекцеси профсоюзни организацеси шги класс еннай цунга хьеха. Школерча балхах ше мукъа ца хиларах берий даьшцаноаношцара болх уж школе хьаухаргболаш дика вIашагI а белла, хIара денна цхьацца-шишша сат из йолча ца хулаш, царца дешархой балха хьакъехъ цо хьехам ца луш деноша кIезига да, цудухьа цун классашка дешархошта дешар хара а деша хьаахара а гIулакх цика латт.

Укх деношка Назрановски РайОНО-ра школен болх тохкаш хиннача комиссес берригача хьехархошта примера а кхувлаш дика а могабир Котиева Лизай болх.

Цул совгIа, комсомолка Котиева дизза дакъа лоацаш, общественни болх беш я профсоюзни комсомольски организацешка.

Я. ОСМИЕВ.

Тхона бакъахьа хет

Тха районера халкъа дешара болхлойи школашкара хьехархойи чIоагIа дог айдаларца раьза хинна ювцаш ба ССКП ЦК-аи СССР Министрий Советеи школани вахареи бувзам чIоагIбе а дIахо халкъа дешара система дегIайоалае а аьнна яь тезисаш.

ХIанзалца хьа юкъерча дешара школен кхоачамбоацарех лархIа дезаш хиннад вахарца бувзам болаш цун болх ца лелар, хIаьта цунга хьажжа къахьегам беза а из бизза дIабахьа а дешархой кхетабеш ца хилар.

Школани вахареи дикагIа бувзам хургболаш дешара система хувцилга, кагирхой къахьегама юкъе озилга — цу тайппара да вахаро хьалхашка оттадаь декхараш. Кхетаде дезаш да къахьегамах оагIув ца увзаш, моллагIа хало ловргйолаш вола советски саг хьалкхевар, къахьегамца бувзам болаш школа хиларца мара кхоачашъе йиш ца хилар.

Цудухьа, тхона хетачох, школьни мастерскешка дешархой къахьегам, дукхагIа бале а 20—25 саг волаш группаш а еш вIашагIа болла беза яхилга башха пайдане дац. Тха районера дешархой хIара денна къахьегамца бувзам болаш хургболаш, школешкарча дешархошка хьажжа, школашта 100—200 гектар лаьтта дIатIачIоагIдича бакъахьа хет тхона. Цу участкашка дика вIашагIболла йиш хургья кхашкара болх а, хIаьта школьникаш Iомалургба техника лелаеи хьажкIашта а кхыйолча пропашной культурашта а агротехника лелаеи. Цунга хьажжа йоккха учебно-материальни база, дика мастерскеш, дика кийчъяь дешара кабинеташ вIашагIайохка а вIаш тIехьадаргда.

Тхона массенана гуш да укх шера Экажа-къонгий юртарча юкъерча школен дешархоша дукха йоккха йоацача площаде тIара 20 тонн гаргга хьажкIаш гульялга. Цо торо хулийт школен дешара кобинеташи, мастерскеши вIаштIехьа яха а цхьаболча дешархошта эша барцкъеи кога гIирси эца а.

Тхона хетачох юкъерча политехнически школай дешархоша производстве баьча балхах доагIачох цхьа дакъа царга шоашка дIакхоачаш хилча а бакъахьа хургда.

ССКП ЦК-аи СССР-а Министрий Советеи школан балхах йолча тезисаш тIа йоах, дIахо школаш эргаяхарца, йиIагаш къахьегама юкъеозилга, къаьстта лакхехьарча классашкара уж йиIагаш, дукхагIа школашка чуозилга хила деза. Цудухьа тха районе чIоаггIа лоархIам болаш да лакхехьарча классашка гIалгIай йиIагаш дукхагIа чуозилга. ХIанз укх сахьате 8—10 классашка дешаш 65 йиIиг мара яц. Цунга хьажжа республике а къаьстта тха районе а национальни кадраш кIезига хилар дага а доагIаш де деза школаш эргайоахилга. Цудухьа, тхона хетачох, школаш эргайоахача хана хIанз йолаш йола юкъера школаш тха районе йитача бакъахьа хургда.

М. ГАИТОВ,
Наьсарен райОНО заведующи.

Тха школан мастерской

Дувца ца эшаш, боккха лоархIам болаш я школа вахара гаргаозара хьакъехьа йола ССКП ЦК-аи СССР-а Министрий Советеи тезисаш. Царца белгалду паччахьалкхен лоархIам бола дош—кагирхой нийса хьалкхебар. Цу документаша лерхI керттерча дакъе бераш къахьегамца хьалкхецелга. Цудухьа хIанзалца санна доацаш геттара чIоагIа лакхлу школашкарча мастерской лоархIам. Цу хьакъехьа дикка пайдане хургдар школан болхлоша школай мастерскеш дIахо тоаяра хьакъехьа газетий оатIонаш тIа дувцаре.

Тахан аз ювцаргъя тхой школан мастерской. Тха мастерской дика оборудованеца кийчъяь-м яц, хIаьта а цу чу тоъала дукха балхаш дейиш я. Мастерске чу я тайп-тайпара станокаш — униврсально-токарновинторезни, фуговально-строгальни, сверлильни, дахчан токарни, циркулярни херх, верстакаш, хIаьта дуккха тайп-тайпара йола инструменташ а. Мастерскена оборудовани эцаш школас 1957-чеи 1958-чеи шерашка ахча кходанзар: 20 бIаь тума дахар цу гIулакха.

Мастерской хьалъеш хинна балхаш дукхагIа долча даькъе дешархоша шоаш дир. Къаьстта дика карагIдаьлар къахьегам хьехаш волча Корякин Владимир Валентиновича берашта мастерской хьалъяра балхаш дезадалийта. Цудухьа хIанз хоза хетт боккхача безамца кийчъяь мастерской бIаргаяйча. Пенашка хьалтеха йоахк кхерамзен техниках йола инструкцеш, плакаташ, чертежаш.

Къахьегам хьехача нов. Каракинси дахчах хIамаш елга хьехаш волча мастеро Шаповалов Алексей Терентьевичеи станокаш, инструменташ, кхерамзен, техникан бокъонаш йовзийташ йолча занятел тIехьагIа дIахьех берашта эггара аттагIа йола оатхалаш яра говзал. ДIахойодача хана Владимир Валентиновича иштта вIашагIъехк ший занятеш. Хьалхара урок йолалуш (мастерске массаз а шишша урок цхьана хул) 10—15 минута хьехархочо дIадовзийт дешархошта шоаш цу дийнахьа де лерхIар. ТIаккха доска тIа бераша хьае езача хIамай чертеж юл цо, хIаьта цу чертежах хIама хьа мишта е еза дIа а хьех. Бераша бокъонца шоаш де мел дезар кхетадаьчул тIехьагIа мара бокъо лац цо берашта ер е вож оатхал хьае.

ХIара дешархочоа шийна къаьстта болх лу. Из болх язбаь хул специальни карточка тIа, хIаьта е езача оатхала чертеж а хул, эшаш йола инструменташ белгал а ю. Карточкаш хьехархочо хьалххехьа а кийчду. Шийна енна задани кхоачашъяьвальча дешархочун балха оценка а оттаю, хIаьта цунна цхьакха болх а лу. Цу хьакъехьа нов. Корякинс къаьстта теркалбу мекъеи болх бе безам боацаш бола дешархой. Ший ерriга педагога говзал тIа а яхийта безаболийт цо цу тайпарча дешархошта болх. ХIаьта берашта физически болх безабалийта магар керттерадар а да-кх.

Дешархой балха лоархIам беш В. В. Корякинс оатхал кийъяра меттел дешархочо говзал Iомаяра а оттаю оценка. Цу гIулакхо дикагIа Iомаяйт дешархочунга балха говзал.

Хьаеш йола хIама бехктокхам лакхагIа болаш дешархошка хьяйтарна чIоагIа лоархIаме да бераш еш йола оатхалаш эшаш йолаш хиларах уж дIакхетабелга. Цудухьа В. В. Корякинс берашка кийчъяйт школана эшаш йола хIамаш: ящикаш, зизаш чулоаттаду подставкаш, классни доскаш, табуреткаш, хIаьта ковнашта, жIовнашта, осташта йохка Iежаш. Иштта школе болхбарна пайдане йола оатхалаш а.

Школе тоъала дика болх вIашагIбелла йола мастерской хиларах вIаштIехьадаьлар школе тайп-тайпара технически кружокаш вIашагIйохка. Иштта школе толаме болх беш я судомодельни, авиамодельни, приборостроительни кружокаш. Цу кружокашка дукха хоза моделаш яьй дешархоша. Царех цхьаьраш районни а республикански а выставкашка хиннай.

М. ФРОЛОВ,
Нестеровски юкъерча школан завуч.

Культпросвет болхлой семинар

Укх деношка чакхъяьлар Первомайски районерча культпросветболхлой шгин дийнахьа лаьрхIа хинна семинар.

Семинаре гулбеннабар районерча клубийи библиотекайи кхыйолча культпросветучрежденейи болхлой а кинофикацен болхлой а.

Семинаре хиннараша лацийгIар массехк лекцега. Масала, «ССКП XXI-ча съезде Н. С. Хрущеве ергйолча доклада тезисаши уж бахача наха дIайовзийта культпросветучрежденента хьалхишка латта декхараши», «Бахача наьха Ерригсоюзни переписьи, культпросветболхлоша цунца дакъа лацари», «Алкоголизм — дIаяхача ханах юхе диса эггира вогIа дола гIулакх», «Религии Iилмеи вIаши дувзадала йиш ца хилар».

Семинар дIайийхьар района культураи отдела заведующи волча нов А. Тутаева хьалхленца.

С. ДУДАРЕВ.

Ебаш латт сомий бешамаш

Сихбенна юкъара сомий беш дIайогIаш баьхкача Назрановски совхоза Iаьлий юртарча отделенен болхлошта наькъ тIа даьлар 20-гIча ноябре дилла лоа. Кхоачаш хилийтанзар цар дIайогIа лаьрхIа 51 гектар Iажий беш ханнахьа дIаегIа яккха.

— ХIанзчул тIехьагIа ха оттаргья, — аьлар отделене агроном волча нов. М. Дзейтовс, — тIаккха оаха бизза кхоачашъергья 51 гектара тIа оахаш дIайогIа лаьрхIа Iажий беш. Бешамаш дIайогIаш шоай низ ца кхобеш къахьийгар дукхача болхлоша. Дийнахьа 1,5—2 норма йоаккхар Албогачиев Хьажбикара, Бацаев Уматгире, Яндиев МурцIала, Гагиева Лейлас, Евлоева Радимхана а Дугурхана а, иштта кхычар а.

Цу тайппара хьинаре болх бир беш дIайоагIача моттигера С-80 яхача тракторца лаьтта хоарцадеш хиннача трактористa Цуров Саварбикеи цун сменщика Албаков Сулейманеи. Цу тракторца сменни нормах хоарцаде дезаш хиннар 1,3 га йолча цар хоарцадора 1,5—2 гектар.

А. ПЛИЕВ.

Фабрика хьалъе новкъостал эш

Наьсаре хьалъе йолаяй хIамаш тега фабрика. Цига хургья барзкъаш тега а тозду а, иштта кхыйола а цехаш.

Дукха гIишлоний материалаш эш из хьалъярна. Духхьал керттера цхьа корпус хьалъеча а 120 эзар кирпишк, дукха цемент, кIир, иштта кхыйола гIишлонаш хьалъю материалаш еза.

ЧIоагIа тIехьдисад фабрика хьалйира гIулакх. Цхьан бетта духхьал цхьа метр лакха мара хьалдоттанзар пенаш. Цхьабакъда, планах из фабрика 1959 шера хьалхарча квартале болх бе йолаяла езаш я. Нагахьа санна хIанз еча тайпара мара гIишлоний материалашца из Iалаш ца йойя, оттаяьча ханна йистеяргъяц фабрика.

ГIишлонаш хьалъю материалаш хьаяла езача организацеша шоай ханнахьа хьа ца яларах тIехьа боал из болх. Масала, Наьсарерча «Красный Октябрь» яхача кирпишкаш еча заводо кирпишк хьахецара гIулакх чIоагIа тIехьадоах.

Фабрика хьалъяра гIулакхa оарцагIъяла декхарийла я вай республикан сийгача промышленноста министерство.

М. ДАСКИЕВ.
В. НИКИТИН.

ХIаране кхоачашде деза ший декхар

Укх шера 5-гIча ноябре планах 650 гектара тIа гуйран ялаташ дIадийна йистеяла езаш яр Назрановски совхоза Iаьлий-юртара отделени, цхьабакъда хIанзалца дIайийнар 500 гектар гаргга мара яц. ХIана даьлар Iаьлий-юрта гуйран ялат дIадувлга тIехьа? Ялаташ дIаде доладалалехьа дуккха хьалхагIа оарцагIбаьннабар отделенера механизатораши кулгалхойи шоай еха латта техника тоаяь кийчъе, аьнна. Совхоза центральни усадьберча механически мастерскешка ца оттайича отделенен низаца юхаметтаоттаюлургйолаш яцар еха техника. ХIана аьлча аьшк ца хилча хьае йиш яцар сеялкан дискаш, хьаллаьца йоахка штангаш, деха латта нохараш, 1—2 скоросташ йоацаш хинна ДТ-54 яха трактор.

Цудухьа дукха дехар дир отделенено совхоза администрацегара а, къаьстта инженер-механик волча Льянов Умалатагара а отделенера юртбоахама инвентарь - центральни усадьбе тоаяйта яхаш. Цу тайппара отделене кхоъ мара йоацача ДТ-54 яхача тракторех шиъ еха, болх бергбоацаш я. Царех цхьанне тоае аьнна Iойига центральни усадьбе латташ бизза бутт баьккхар. Кхаь нохарах цаI мара оахам дергдолаш дац, пайдана яц сеялкаш а.

Совхоза кулгалхой шоай ледарлонах цхьан Iаьлий-юртарча отделене тIехьабиса Iац гуйран ялаташ дIадера болх. Шоашкара доагIар цар ханнахьа кхоачашдаь хиннадаларе шеко яц. Iаьлий-юртарча механизатораша гуйран ялаташ дIадерна йола паччахьалкхен план ханнахьа кхоачашъяь хург хилар.

А. ЗЕМБУЛАТОВ.

Редактора зам.
Дж. ХАМАТХАНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерах кинотеатре

Йоккхача зале — «Кхалсага кхел». Долалу 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1 — «Кхалсага кхел». Долалу 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

ЗIамига зал № 2 — «Кхалсага дхел». Долалу 9.30, 11.30, 1.30, 5.30, 7.30, 9.30.

ЗIамига зал № 3 — «Кхалсага кхел». Долалу 9.15, 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 8.15, 10.15.

«Даьхе» яхача кинотеатре

Шера экран дола керда бос бола художественни фильм «Фордах йола поэма». Долалу 8, 10, 12, 2, 4, 6 8, 10.

Коллективни заявкаш дIаийю сайрийна 4 сахьат даьлча денз 10 сахьат далалца:

РЕДАКЦЕН АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора—2-41-23, редактора зам.—2-07-01, партийни вахарен письмойи отделий — 2-25-72, корректорске — 2-30-91.

СФ03397. 1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, Грозный, Революцен проспект, 30/3. Заказ № 7708